

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA KŘESŤANSKÉ VÝCHOVY

Sociální pedagogika

Hana Kostrůnková

*Analýza tematických okruhů a metod používaných
k osobnostnímu rozvoji v rámci Orientačních dnů v DIS ve Fryštáku*
Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Marcela Fojtíková Roubalová

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a všechny použité informační zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 22.4.2013

.....
podpis studentky

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Mgr. Marcele Fojtíkové Roubalové za metodické vedení práce a pomoc při zpracování praktické části. Také jí děkuji za ochotu, cenné rady a věnovaný čas při vedení mé bakalářské práce.

Dále chci poděkovat instruktorům a zaměstnancům Domu Ignáce Stuchlého ve Fryštáku, kteří přispěli různými způsoby ke vzniku této práce. Obzvláště děkuji Ing. Lukáši Petruchovi, Bc. Dagmar Zlámalíkové a Ing. Ladislavu Kopřivovi za pomoc při sběru dat, poskytnutí potřebných materiálů či informací a podporu při psaní práce.

OBSAH

Úvod.....	6
1 Orientační dny v DIS ve Fryštáku.....	7
1.1 Stručná charakteristika města Fryšták.....	7
1.1.1 Volnočasové vyžití.....	7
1.2 Dům Ignáce Stuchlého.....	8
1.2.1 Historie.....	8
1.2.2 Materiální a přírodní podmínky.....	9
1.2.3 Salesiáni Dona Boska.....	11
1.3 Orientační dny®.....	13
1.3.1 Historie.....	13
1.3.2 Charakteristika.....	14
1.3.3 Cílová skupina.....	15
1.3.4 Principy a cíle.....	15
1.4 Shrnutí.....	16
2 Osobnostní rozvoj.....	17
2.1 Teorie osobnosti.....	17
2.1.1 Osobnost.....	17
2.1.2 Holistická teorie osobnosti a determinanty člověka.....	18
2.2 Rozvoj osobnosti žáka II. stupně ZŠ.....	20
2.2.1 Žák II. stupně ZŠ.....	20
2.2.2 Rozvoj osobnosti žáka II. stupně ZŠ.....	21
2.3 Shrnutí.....	22
3 Tematické okruhy.....	24
3.1 Témata z pohledu sociologie a psychologie.....	24
3.2 Témata Orientačních dnů.....	25
3.2.1 Cesta k sobě.....	26
3.2.2 Cesta k druhým.....	28
3.2.3 Sebepřesah.....	30
3.2.4 Cesta k profesi.....	30

3.3 Shrnutí.....	31
4 Metody.....	32
4.1 Metody pedagogiky volného času.....	32
4.2 Inovativní výukové metody.....	33
4.3 Metody zážitkové pedagogiky.....	34
4.4 Metody používané při Orientačních dnech.....	35
4.5 Shrnutí.....	36
5 Cíle výzkumu a výzkumný problém.....	37
5.1 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz.....	37
6 Metodologie výzkumu.....	39
6.1 Výzkumný soubor	39
6.2 Metoda výzkumu.....	41
6.3 Průběh výzkumu.....	41
6.4 Výsledky výzkumu.....	42
6.5 Závěrečná diskuse.....	53
6.6 Příležitosti.....	54
Závěr.....	55
Seznam literatury.....	56
Přílohy.....	60

ÚVOD

„V každém člověku se skrývá jedinečná osobnost, která je na cestě stát se dospělým a zralým člověkem. Někteří se na své cestě zastaví právě na DISu, kde se zúčastní Orientačních dnů.“

(viz. kap. 3.1 Orientační dny)

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma Analýza tematických okruhů a metod používaných k osobnostnímu rozvoji v rámci Orientačních dnů v DIS ve Fryštáku se zaměřením na žáky II. stupně základních škol a nižšího stupně osmiletých gymnázií. V knize *Social Pedagogy and Working with Children and Young People* nám autoři představují několik principů sociální pedagogiky, které jsou úzce spjaty s tématem mé bakalářské práce. Autoři píší, že sociální pedagogika se zaměřuje na dítě, jako na celistvou osobnost, a podporuje jeho všestranný rozvoj. Sociální pedagog je osoba, která je ve vztahu s dítětem či mladým člověkem, přičemž tím nejdůležitějším na tomto vztahu je naslouchání a komunikace.¹

Mezi těmito principy sociální pedagogiky a principy Orientačních dnů můžeme vidět určitou paralelu, jelikož v centru pozornosti Orientačních dnů stojí mladý člověk, který se může prostřednictvím kurzu všestranně rozvíjet a instruktor je osoba, která během kurzu s účastníky navazuje vztah, naslouchá jim a komunikuje s nimi.

Práce je rozdělena na dvě části. První část je teoretická a seznámí nás s Orientačními dny, s jejich pozadím a se salesiánskou pedagogikou. Probádáme osobnost mladého člověka a rozvoj jeho osobnosti. Charakterizujeme si jednotlivé tematické celky a metody, které se využívají při kurzech Orientačních dnů a budou východiskem pro náš výzkum. V praktické části budeme tyto tematické celky a metody analyzovat pomocí dat z dotazníkového šetření. Cílem naší práce je, aby se teoretická i praktická část staly přínosem pro Orientační dny a jejich realizaci.

¹ Srov. MOSS, Peter. - CAMERON, Claire. *Social pedagogy and working with children and young people : where care and education meet*. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2011. s. 9.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ORIENTAČNÍ DNY V DIS VE FRYŠTÁKU

Orientační dny jsou již nedílnou součástí aktivit Domu Ignáce Stuchlého ve Fryštáku, ve kterém probíhaly první kurzy a těší se zde velkému zájmu i dnes. První kapitola nás seznámí s prostředím, v němž jsou Orientační dny realizovány, dozvíme se o městě Fryšták, o Domu Ignáce Stuchlého (dále jen DIS) a o kongregaci Salesiánů Dona Boska. Je to právě salesiánská pedagogika, která dává Orientačním dnům osobitý charakter a odlišuje je od jiných programů, které jsou pro základní školy pořádány. Následně se kapitola věnuje samotným Orientačním dnům, jejich historii, principům, cílům a jejich charakteristice.

1.1 *Stručná charakteristika města Fryšták*

Město Fryšták leží na okraji Hostýnských vrchů asi 8 km severně od Zlína (Příloha 1). Ve Fryštáku žije 3500 obyvatel na rozloze 2416 ha.² Ve městě a v jeho okolí můžeme nalézt atraktivní místa se zajímavou historií.

Fryšták má bohatou historii spjatou s nedalekým královským hradem Lukov. Městečko bylo opevněno a sloužilo jako předhradí Lukova. Roku 1841 Fryšták vyhořel a po obnově získal svůj dnešní vzhled.³ Mezi pamětihodnosti se řadí kostel sv. Mikuláše, socha sv. Jana Nepomuckého, Hrubá hospoda ze 16.stol., Dům Ignáce Stuchlého, aj. Najdeme zde několik příjemných restaurací a je možné se ubytovat v Domě Ignáce Stuchlého, v místním penzionu nebo na skautské základně. Město Fryšták je členem mikroregionu Lukovské podhradí a Regionu Zlínsko.⁴ Všechna tato místa poskytují dobré zázemí pro nejrůznější varianty trávení volného času.

1.1.1 **Volnočasové vyžití**

V oblasti volného času nabízí Fryšták několik možností k jeho využití. Můžeme projít Andrýskovu naučnou stezku, která má 7 km a během které se seznámíme s charakterem a bohatstvím krajiny Hostýnských vrchů a s historickými zajímavostmi města. V blízkosti Fryštáku se nalézají zřícenina hradu Lukov, ZOO Lešná a krásné lesy Hostýnských vrchů.

2 Srov. PCHWEB.CZ. *Oficiální stránky města Fryšták* [online]. 2010, 14.1.2013 [cit. 2013-01-14]. Dostupné z: <http://www.frystak.cz/>

3 Srov. ZAPLETAL, Česlav. *Fryšták: Plán města*. Praha : Kartografie PRAHA, a.s., 2010.

4 Srov. ZAPLETAL, Česlav. *Fryšták: Plán města*. Praha : Kartografie PRAHA, a.s., 2010.

Ve Fryštáku se nachází rybník Vylanta a spousta cyklostezek. K Fryštáku neodlučitelně patří Dům Ignáce Stuchlého pojmenovaný po Ignáci Stuchlém, který se stal prvním českým salesiánem.

1.2 Dům Ignáce Stuchlého

Dům Ignáce Stuchlého je objektem ve vlastnictví salesiánské provincie Praha a jeho poslání je sloužit lidem (Příloha 2, Příloha 3). Funkce DISu se od počátku mnohokrát změnila. Dům za celou jeho historii navštívilo nespočet lidí různých věkových kategorií s různým cílem.

1.2.1 Historie

V roce 1898 místní občanská záložna nabídla kongregaci Školských sester třetího řádu sv. Františka ke koupi starou školu. A tak od roku 1903 sloužil kongregaci celý objekt jako škola. Budova má charakter školy a byla uzpůsobena jejím potřebám. Zajišťovala tak veškeré nutné materiálně-technické zabezpečení. Byla přistavena nová budova s kaplí. Dalším důležitým datem je 28. září 1927, kdy objekt převzala kongregace Salesiánů Dona Boska a započalo zde první salesiánské dílo v České republice pod vedením P. Ignáce Stuchlého. V prvních letech DIS fungoval jako gymnázium s internátem pro chlapce, které P. Ignác Stuchlý spravoval. Během války byla salesiánská činnost zakázána a po násilném přebrání roku 1950 se objekt stal Domovem důchodců. Dům prochází od roku 1994 rekonstrukcí.⁵

Dům Ignáce Stuchlého, jak jej známe dnes, byl založen zřizovací listinou roku 1996. DIS je tzv. domem setkávání, v zahraničí se používají názvy exerciční domy nebo vzdělávací domy.⁶ Ideou DISu vždy bylo vytvořit místo, kde by se mohli setkávat jak mladí lidé, kteří jsou věřící, tak všichni ti, kteří se k žádnému náboženství nehlásí nebo jsou v této oblasti hledající. Proto dům nabízí pestrou nabídku víkendových i prázdninových akcí a pravidelných činností během školního roku. Od roku 1998 se začaly plánovat Orientační dny® a postupně se přípravy a realizace těchto programů staly hlavní náplní práce DISu. Od roku 2001 nabízí dům v rámci DISklubu možnost setkávání,

5 Srov. Komunita Fryšták. *Výchovně-pastorační projekt komunity Fryšták*. Fryšták : DIS SKM, 2008. s. 1.

6 Srov. Historie. *Dům Ignáce Stuchlého SKM* [online]. 2013, 15.1.2013 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://frystak.sdb.cz/o-nas/historie/>

využívání prostor domu a různé aktivity pro místní mládež.⁷

DIS je výchovně-vzdělávací středisko sloužící k pobytům širokému spektru lidí, zejména však dětem a mládeži. Celý objekt a jeho okolí je charakterizováno následujícími materiálními a přírodními podmínkami.

1.2.2 Materiální a přírodní podmínky

V domě se nachází velké prostory k ubytování, kuchyň, jídelna a prostory využívané během programů. Mezi ně patří:⁸

- Hnědá klubovna a Zelená klubovna – klubovny poskytují prostor o rozloze 56 m² pro aktivity uvnitř. Jsou barevně vymalovány, na zemi je koberec a po obvodu se nacházejí velké tabule pro lepení a psaní. Jsou zde skříně s materiálně-technickým zabezpečením a elektronikou. Při programech je možno použít židle nebo matrace. Klubovny nabízí prostor pro pohybovou, dramatickou i diskusní aktivitu. V Hnědé klubovně je k dispozici klavír.
- „Metodák“ - místnost zvaná „metodák“ slouží jako sklad metodických pomůcek. Nachází se mezi klubovnami a používá se jako kostymérna a sklad rekvizit. Je zde sbírka kostýmů využívaných k motivacím účastníků během programu a k dramatickým aktivitám.
- Ateliér – je přizpůsoben výtvarné činnosti. Rozestavení stolů lze využít pro práci jednotlivců i pro práci skupin.
- Sklad pomůcek – najdeme vedle ateliéru. Ve skladu jsou uschovány pomůcky k programům od kancelářských potřeb, papírů, výtvarných potřeb až ke kompletním sadám pomůcek ke hraní her.
- Kaple – se nachází v prvním patře a denně je zde sloužena mše svatá. Během kurzů se mohou účastníci mše zúčastnit. Kaple je využívána k večerním aktivitám pro společné ukončení a zhodnocení dne.
- Víceúčelový sál – sál o velké rozloze funguje multifunkčně, zejména při větším počtu účastníků kurzu, popř. pro společný program více tříd. Jinak je využíván

7 Srov. Komunita Fryšták. *Výchovně-pastorační projekt komunity Fryšták*. Fryšták : DIS SKM, 2008. s. 1.

8 Srov. Objekt DISu. *Dům Ignáce Stuchlého SKM* [online]. 2013, 15.1.2013 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://frystak.sdb.cz/o-nas/objekt-disu/>

místními k pořádání plesů nebo oslav.

- Herna – se nalézá v přízemí. Herna s kulečnickovým a ping-pongovým stolem a dvěma stolními fotbaly je využívána mladými v jejich volném čase.
- Horolezecká stěna – s veškerým vybavením slouží veřejnosti a potřebám DISu.
- Nealkoholický bar – je otevřen taktéž pro veřejnost s možností využití internetu, či zakoupení nějakých drobností a nealkoholického pití.
- Hřiště – s umělým povrchem, se sítí po obvodu, dvěma brankami a místy pro volejbalové kúly slouží ke sportovnímu a pohybovému vyžití. Hrací plocha je nová, má moderní vzhled s kvalitním povrchem a odpovídá bezpečnostním pravidlům.
- Dětské hřiště – se nachází vedle domu na travnatém povrchu s několika průlezkami, houpačkami, skluzavkou a pískovištěm pro nejmenší děti a jejich rodiče.
- Posezení na dvoře – před vstupem do budovy se nachází ohniště s lavičkami. U ohniště je možné využít laviček k sezení během programů, večer uspořádat táborák nebo ve volném čase během dne jen tak posedět.
- Klubovny pro instruktory – najdeme v suterénu a slouží jako základny pro instruktory, ve kterých probíhá většina příprav na programy.
- K dalším prostorám domu patří klubovna DISklubu, zkušebna, kanceláře a půda.

I když se Dům Ignáce Stuchlého nachází ve středu městečka, je možné realizovat aktivity s mládeží v přírodě. Je snahou plánovat programy s pobytem v lese, u rybníka a na loukách. Pokud je program naplánován venku, můžeme využít venkovní prostory areálu DISu nebo les s vhodnými podmínkami vzdálený asi 30 minut chůze od domu. Les leží na obecních pozemcích a je volně využíván, na základě ústní dohody s městem Fryšták. Stejně tak je možno využít místo zvané Skalka, což je kamenitý útvar s členitým povrchem a hezkým okolím. Vedle Skalky se nachází velké louky a Hornoveský rybník. Program lze spojit s návštěvou nedaleké zříceniny hradu Lukov.⁹ Tímto jsme se seznámili s Domem Ignáce Stuchlého. Jak jsme se dozvěděli v úvodu podkapitoly, objekt je ve vlastnictví kongregace Salesiánů Dona Boska a tuto kongregaci nyní stručně představíme.

⁹ Srov. BEZDĚK, František, SPÁČIL, František, HEFKOVÁ, Marta. *Interaktivní rozvoj klíčových kompetencí: Metodika a aktivity v průřezových tématech: osobnostní a sociální výchova a multikulturální výchova*. Fryšták : Dům Ignáce Stuchlého, s. 10.

1.2.3 Salesiáni Dona Boska

„Don Bosco léčil s velikou láskou všechny neduhy, ale především chtěl uchránit a zajistit zítřku mravně zdravou generaci. Říkal, že je záslužné napravovat zlo, ale ještě krásnější je zlu předcházet. Je to i obtížnější. Je to práce zdlouhavá a neviditelná. Ale úspěšnější.“¹⁰

(P. Ignác Stuchlý)

Salesiáni Dona Boska je kongregace v katolické církvi, jejímž zakladatelem je italský kněz Giovanni Bosco. Posláním kongregace je věnovat se výchově mládeže. Toto poslání realizují prostřednictvím komunit v salesiánských střediscích mládeže rozestých po celém světě. Ve stanovách Salesiánů Dona Boska se ve článku 49 píše: „Žít a pracovat dohromady je pro nás salesiány základním požadavkem a bezpečnou cestou k uskutečňování našeho poslání.“ V České republice salesiáni působí v řadě komunit ve většině krajských měst v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V komunitách se společně věnují práci pro mládež.¹¹ Společné dílo komunity salesiánů ve Fryštáku je práce pro DIS a pro děti a mladé, kteří tento dům navštěvují.¹² V komunitě žije pět salesiánů, kteří se podílejí na činnosti domu, s nimi tři spolupracující pedagogičtí pracovníci a řada zaměstnanců, kteří pomáhají při chodu a aktivitách domu. Komunita salesiánů ve Fryštáku se věnuje výchově mládeže podle salesiánské tradice, která vychází z pramenů Giovanni Boska, jenž dal základ salesiánské pedagogice.

Salesiánská pedagogika

Giovanni Bosco, přišel s novým systémem výchovy, který vešel ve známost jako „preventivní systém“.¹³ Libor Macák přehledně sepsal ve své diplomové práci prvky tohoto preventivního systému,¹⁴ které rozvedeme:

- přednostní zájem o chudou mládež,
- domov, hřiště, škola, farnost,
- pilíře rozum, laskavost, náboženství

10 KOPECKÝ, Jaroslav. *Tvé misie budou na severu*. Praha : Portál, 2007. s. 35.

11 Srov. BOSCO, Giovanni. *Můj život pro mladé: Vzpomínky zakladatele salesiánů*. Praha : Portál, 2007. 232 s.

12 Srov. Komunita Fryšták. *Výchovně-pastorační projekt komunity Fryšták*. Fryšták : DIS SKM, 2008. s. 3.

13 Srov. Dům Ignáce Stuchlého. *Orientační dny: Rozvoj hodnotové orientace žáků pro udržitelný rozvoj: Základní školy*. Fryšták : DIS SKM, 2012, s. 15.

14 MACÁK, Libor. *Výchovné metody používané v salesiánských střediscích mládeže v České republice*. České Budějovice, 2009. Dostupné z: theses.cz/id/ijdajv/downloadPraceContent_adipldno_10414. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Michal Kaplánek.

- a požadavek bezpodmínečného přijetí (adresáta vychovatelem).

Východiska tohoto systému, ze kterých vycházel jak Bosco, tak i dnešní salesiáni, jsou následující. Za prvé je to dezorientace mladých lidí, zejména v období dospívání. Bruno Ferrero uvádí, že „žijeme ve společnosti, v níž selhala všechna pravidla, a to vede ke všeobecnému pocitu nejistoty. Mládež je za těchto okolností často dezorientovaná a jde jí o pouhé přežití.“¹⁵ Preventivní systém poskytuje v této situaci cestu, doprovázenou stanovenými pravidly, která mohou mladému člověku pomoci se zorientovat. Pravidla musí být jasná a musí zřetelně odkazovat na to, kam směřují a jaký je jejich smysl.

Salesiánská pedagogika staví na hodnotě přátelství. Vztah vychovatele a žáka není dle Boska formální, ale je povýšen na vztah přátelský, v němž tvoří základ důvěra, naslouchání, pocit bezpečí, zájem o dítě nebo mladého člověka, chvála a podpora při dosahování jeho cílů. „Děti a mládež potřebují slyšet slova uznání, potřebují slyšet, že je uznáváme a máme rádi. A o to by se měli pedagogové snažit.“¹⁶ Rysem salesiánské pedagogiky je aktivní přístup ze strany vychovatele a zejména ze strany vychovávaného. Jedině tak se může člověk sám se sebou ztotožnit, rozvíjet osobnost a nalézt jistotu a vlastní identitu. Preventivní systém zahrnuje čtyři skutečnosti, které vedou k pozitivnímu rozvoji mladého člověka. Jsou jimi:

- domov, jako místo, kde je zázemí, přijetí a člověk zde může být sám sebou;
- škola, jako místo vzdělávání;
- hřiště, jako místo radosti ze života, svobody, hry, přátelství a vrstevnických vztahů;
- víra, jako soubor všech hodnot, které nabízí způsob šťastného a radostného křesťanského života.¹⁷

Nejčastěji jsou s preventivním systémem spojovány tři pilíře preventivního systému, které staví na výchovném vztahu a kterými jsou rozum, náboženství a laskavost. Salesiánská pedagogika je jedním z pilířů, na kterých je postaven projekt Orientační dny.

15 FERRERO, Bruno. *Výchovávěj jako Don Bosco*. Praha : Portál, 2007. s. 10.

16 OSOHA, Pavel. *Význam Orientačních dnů ve Fryštáku pro rozvoj klíčových kompetencí účastníků*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Tomáš Čech, Ph.D. s. 24.

17 Srov. Dům Ignáce Stuchlého. *Orientační dny: Rozvoj hodnotové orientace žáků pro udržitelný rozvoj: Základní školy*. Fryštáček : DIS SKM, 2012, s. 14-15.

1.3 Orientační dny®

„Protože mladí za to stojí!“

(<http://frystak.sdb.cz/co-delame/orientacni-dny/>)

Tento výrok je mottem projektu Orientační dny v Domě Ignáce Stuchlého. Dům i lidé, kteří v něm působí, jsou tu pro mladé. V každém člověku se skrývá jedinečná osobnost, která je na cestě stát se dospělým a zralým člověkem. Někteří se na své cestě zastaví právě na DISu, kde se zúčastní Orientačních dnů. Jak název sám napovídá, jsou to dny, které mají pomáhat mladým lidem zorientovat se na jejich cestě. Orientační dny mají své kořeny v zahraničí a postupem času se vypracovaly do dnešní podoby.

1.3.1 Historie

Projekt Orientační dny® (dále jen OD) má své kořeny ve Spolkové republice Německo na počátku 70. let. Vznikl jako reakce katolické církve na změny ve společenské a náboženské situaci. „Dnešní forma OD se vyvinula během společenských a církevních proměn (zvláště v důsledku II. vatikánského koncilu). Zjistilo se, že náboženská socializace už nefunguje tak samozřejmě jako dříve a že vyučování náboženství stejně jako práce s mládeží ve farnosti potřebují doplnění. (...) Koncepty OD se zaměřují v posledních dvaceti letech do světa, v němž mladí lidé žijí. (...) Velkého významu přitom nabývá třídní kolektiv ve škole.“¹⁸ V roce 1970 se v Německu objevily první pokusy nového pojetí duchovních obnov s názvem Dny náboženské orientace.¹⁹ Časem se Orientační dny staly součástí pastoračních plánů většiny německých diecézí a posléze se rozšířily do Rakouska, České republiky a Polska.²⁰ Orientační dny se rozšiřovaly a začaly přinášet konkrétní výsledky. Zahrnovaly totiž „poznání takového prostředí v katolické církvi, které je pro mladé lidi přijatelné, lepší orientaci mladých lidí v pluralistické nabídce současného světa, otevření horizontů hlubších otázek po smyslu života a po Bohu i těm mladým lidem, kteří se jimi nikdy nezabývali.“²¹ Metodika dnešních kurzů byla inspirována zejména následujícími

18 SCHMIDT, R. Orientierungstage als Schulpastorales Angebot. In Schulpastoral. In: MARTÍNEK, Michael. *Orientační dny pro školní třídy: Nová forma pastorace mládeže v české církvi – vývoj, principy, zkušenosti*. Fryšták, 2001. s. 2.

19 Srov. OSANGER, R. „Einen schönen Tag erleben...“ – Chancen und Grenzen von Orientierungstagen im Rahmen des schulischen Religionsunterricht. In: MARTÍNEK, Michael. *Orientační dny pro školní třídy: Nová forma pastorace mládeže v české církvi – vývoj, principy, zkušenosti*. Fryšták, 2001. s. 3.

20 Konspekt pracy salezjańskiego ośrodka wychowania i animacji SOWA. In: MARTÍNEK, Michael. *Orientační dny pro školní třídy: Nová forma pastorace mládeže v české církvi – vývoj, principy, zkušenosti*. Fryšták, 2001. s. 4.

21 Srov. Spuren des Lebens – Spuren von Gott. Chancen und Grenzen von Orientierungstagen für

místa: Jugendbildungsstätte Kupferberg v Detmoldu, Aktionszentrum v Benediktbeuern a Don-Bosco-Haus ve Vídni.²² V září 1999 se po vzoru těchto míst začaly realizovat OD v České republice výchovně pastoračním týmem v salesiánském Domě Ignáce Stuchlého ve Fryštáku. Během školního roku 1999/2000 proběhlo třináct kurzů. Nyní se seznámíme s tím, co charakterizuje kurzy Orientačních dnů v České republice a jaké jsou jejich principy a cíle.

1.3.2 Charakteristika

Orientační dny jsou pastorační činností, jejímž specifickým je nabídkou kurzů celým třídním kolektivům, tedy i žákům, kteří by jinak do daného střediska nezavítali. „Od školního vyučování se přitom OD odlišují především zpracováványými tématy, metodikou práce a skutečností, že se od žáků neočekává osvojení si vědomostí.“²³ Orientační dny se stávají prostorem, kde je nabízena pomoc žákům, jak aktivní formou získávat orientaci pro svůj život. Čas během kurzu je vymezen právě pro ně, aby se mohli zastavit, zamyslet se, a podle toho se nadále orientovat a rozvíjet. Při programu jsou žáci vystavováni mnoha, pro ně často novým, situacím, jako například diskuse, obhajování vlastního názoru, sebe prezentace, ale i naslouchání a respektování druhých. OD tímto způsobem velmi výrazně ovlivňují osobnostní růst mladého člověka.²⁴ Programy mají svou ustálenou strukturu, která je dotvářena požadavky účastníků.

Program Orientačních dnů je plánován obvykle na tři dny a odpovídá tématu nebo kombinaci témat, která jsou zvolena před začátkem kurzu. Během pobytu je zajištěno ubytování a strava. Kurz vedou dva instruktoři, kteří vytvářejí program, zajišťují jeho realizaci, a tak zásadním způsobem ovlivňují průběh celého pobytu. Kurzu se účastní vždy jedna třída v doprovodu pedagoga, nejčastěji třídního učitele nebo školního preventisty. V jeden termín jsou v domě souběžně realizovány jeden až dva kurzy, ale program probíhá pro každou třídu zvlášť. Pro představu průběhu kurzu je v přílohách přiložen ukázkový scénář (Příloha 4). Kurzu se účastní pokud možno celý třídní kolektiv.

Jugendliche. In: MARTÍNEK, Michael. *Orientační dny pro školní třídy: Nová forma pastorace mládeže v české církvi – vývoj, principy, zkušenosti*. Fryšták, 2001. s. 4.

22 Srov. BEZDĚK, František, SPÁČIL, František, HEFKOVÁ, Marta. *Interaktivní rozvoj klíčových kompetencí: Metodika a aktivity v průřezových tématech: osobnostní a sociální výchova a multikulturální výchova*. Fryšták : Dům Ignáce Stuchlého, 2008. s. 9.

23 MARTÍNEK, Michael. *Orientační dny pro školní třídy: Nová forma pastorace mládeže v české církvi – vývoj, principy, zkušenosti*. Fryšták, 2001. s. 5.

24 Srov. Orientační dny. *Dům Ignáce Stuchlého SKM* [online]. 2012, 15.1.2013 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://frystak.sdb.cz/co-delame/orientacni-dny/>

1.3.3 Cílová skupina

Cílovou skupinou Orientačních dnů jsou žáci II. stupně základních škol, žáci osmiletých a čtyřletých gymnázií, studenti středních škol, učilišť a studenti prvních ročníků vysokých škol.²⁵ Zvláštní pozornost je věnována třídám s žáky trpícími problémy se sebedůvěrou, vyčleněním z kolektivu, s přijetím autority a s problémy nežádoucích závislostí.²⁶

V naší práci se budeme věnovat žákům II. stupně základních škol. Ve druhé kapitole teoretické části charakterizuje tuto cílovou skupinu a osobnostní rozvoj žáků tohoto věku. V části praktické byli právě žáci 6. až 9. tříd respondenty dotazníkového šetření. Nyní uvedeme principy a cíle Orientačních dnů, které platí pro práci s žáky a studenty všech věkových kategorií.

1.3.4 Principy a cíle

Koncepce Orientačních dnů a následně i organizace a metodika stojí na několika principech. V první řadě je to dobrovolnost. Účast na OD by měla být dobrovolná. Účastník by měl být dopředu obeznámen s tím, co jej bude čekat. Princip dobrovolnosti je zachovávan během celého programu, kdy účastníci nejsou do aktivit nuceni, zvláště pokud mají osobní důvody. Dalším principem je orientace na účastníka a jeho životní zkušenost. Jedná se o otevřenost a svobodu vyjádření vlastního názoru, včetně konstruktivní polemiky. Spolurozhodování a partnerství je principem, který zajišťuje spoluvytváření celého programu všemi účastníky. Každý účastník se na programu jistým způsobem podílí. Důležitým principem OD je skupinová dynamika třídy, čili schopnost fungování třídního kolektivu. Prvky skupinové dynamiky je vhodné rozpoznat a využít je při záměrném výchovném působení. OD mohou poskytnout prostor pro vytváření zdravých vztahů ve třídě. Posledním principem je ekumenická otevřenost mladým, kteří si kladou stejné otázky, navzdory odlišným vyznáním.²⁷ S principy jsou úzce spjaty také cíle OD.

Cíle Orientačních dnů vychází ze salesiánské pedagogiky a ze samotného vývoje OD. Cíle jsou charakterizovány jako snaha „společně s mladými lidmi najít orientaci

25 Srov. Orientační dny. *Dům Ignáce Stuchlého SKM* [online]. 2012, 15.1.2013 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://frystak.sdb.cz/co-delame/orientacni-dny/>

26 Srov. HEFKOVÁ, Marta. *Interaktivní rozvoj klíčových kompetencí pro žáky II. stupně ZŠ*. Olomouc, 2011. bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Fakulta tělesné kultury. s. 40.

27 Srov. MARTÍNEK, Michael. *Orientační dny pro školní třídy: Nová forma pastorace mládeže v české církvi – vývoj, principy, zkušenosti*. Fryšták, 2001. s. 7.

k utváření života na základě křesťanského obrazu světa a člověka.²⁸ Cílem Orientačních dnů je „povzbudit účastníky při jejich hledání životní orientace, zabývat se přitom důležitými tématy a vytvořit k tomu vhodné prostředí.“²⁹ Z toho můžeme usoudit, že samotná témata a jejich zpracování jsou, dle cílů OD, zásadní, proto se tématům budeme věnovat v praktické části, kde je pomocí získaných dat zanalyzujeme.

Dle Martínka se základní cíle konkretizují v následujících kategoriích:³⁰ pomoc v náročných životních situacích, hledání vlastní identity a rozvoj osobnosti, zkušenost víry a náboženská orientace, prožitek společenství a sociální chování, schopnost vlastního odpovědného rozhodování, slavení, radost, díkůvzdání. Konkrétní cíle jsou závislé na několika faktorech. Jsou jimi na jedné straně prostorové, časové a personální možnosti a na straně druhé velikost třídy, věk účastníků, charakter třídy a životní situace žáků.

1.4 Shrnutí

To, co vytváří Orientační dny, je soubor všech výše zmíněných aspektů, mezi které patří objekt DISu se všemi jeho možnostmi, preventivní systém a principy salesiánské pedagogiky a dlouholeté zkušenosti při realizaci programů.

Tyto tři aspekty jsou spojeny dohromady nejen Orientačními dny, ale také je dohromady spojuje orientace na mladého člověka a jeho životní cesta k dospělosti. A právě o rozvíjení mladého člověka na jeho cestě pojednává následující kapitola, která se věnuje osobnostnímu rozvoji.

28 Orientierungstage, In: MARTÍNEK, Michael. *Orientační dny pro školní třídy: Nová forma pastorace mládeže v české církvi – vývoj, principy, zkušenosti*. Fryšták, 2001. s. 6

29 Orientierung(s) Los?!. In: MARTÍNEK, Michael. *Orientační dny pro školní třídy: Nová forma pastorace mládeže v české církvi – vývoj, principy, zkušenosti*. Fryšták, 2001. s. 6.

30 MARTÍNEK, Michael. *Orientační dny pro školní třídy: Nová forma pastorace mládeže v české církvi – vývoj, principy, zkušenosti*. Fryšták, 2001. s. 6.

2 OSOBNOSTNÍ ROZVOJ

V první části této kapitoly se seznámíme s pojmem osobnost v kontextu holistické teorie osobnosti a s determinanty osobnosti. Následovat bude pojednání o osobnostním rozvoji, které pro naši práci zúžíme na rozvoj osobnosti žáka II. stupně, jelikož se náš výzkum bude věnovat právě osobnostnímu rozvoji žáků II. stupně pomocí tematických okruhů a metod používaných při Orientačních dnech.

2.1 *Teorie osobnosti*

„...člověk přece není jen soubor atomů, jak si představuje fyzik, ani soubor buněk, jak si představuje biolog, a zřejmě má k jeho existenci co říci i filosof a teolog.“

Marek Orko Vácha

2.1.1 **Osobnost**

Pojmem osobnost a zejména obsahem tohoto pojmu se zabývalo mnoho lidí, od kterých pramení mnoho definic a teorií osobnosti. G.W. Allport již ve 30. letech napočítal padesát definic osobnosti, které následně utřídil na základě různých hledisek nebo můžeme říci rozměrů. Mluvíme o rozměru teologickém, filosofickém, právnickém, sociologickém, biologickém a psychologickém.³¹ Ovšem ve všech těchto přístupech můžeme sledovat snahu uchopit osobnost vcelku, a to v rámci možností jednotlivých věd. Začneme nejprve charakteristikou struktury osobnosti.

Základní informací, na které se dle slovníku všichni autoři, zabývající se teoriemi osobnosti, shodují, je fakt, že „nejvlastnějším znakem osobnosti je její jedinečnost, výlučnost, odlišnost od všech jiných osobností; stejně jako neexistují dva jedinci se stejnými papilárními liniemi na prstech, je tomu tak i s osobnostmi.“³² „Každý jsme nějaký“, každého z lidí je možno nějak popsat, charakterizovat, určit, ztotožnit, ale zároveň odlišit od ostatních.³³ Osobnost člověka je určena biologickými, psychologickými, sociálními a spirituálními determinanty, které zajišťují její jedinečnost. Těmito determinanty se zabývá holistická teorie osobnosti.

31 Srov. HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Co je osobnost? : (příspěvek k hledání podstaty osobnosti)*. Praha : Academia, 1969. s. 3. Rozpravy Československé akademie věd.; roč. 79, seš. 2.

32 HARTL, Pavel - HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000. s. 379-380.

33 Srov. HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Co je osobnost? : (příspěvek k hledání podstaty osobnosti)*. Praha : Academia, 1969. s. 6. Rozpravy Československé akademie věd.; roč. 79, seš. 2.

2.1.2 Holistická teorie osobnosti a determinanty člověka

Dnes často uznávaná teorie osobnosti, nazývaná holistická teorie osobnosti („holismus“; řec. „holos“ - úplný, sjednocený), nám představuje osobnost v jejím biologickém, psychologickém, sociálním a duchovním kontextu. Teorie zdůrazňuje psychosomatickou jednotu a jedinečnost každého člověka.

Teorie je úzce spjata s fenomenologií, přejímá pojmy z tvarové psychologie a staví na existencialismu, jako na svém filosofickém základu.³⁴ Holistickou teorii osobnosti uvádí dva autoři – Kurt Goldstein a Abraham Maslow.³⁵ Základním pojmem holistické teorie osobnosti pro oba autory je „sebeaktualizace“. Goldstein popisuje sebeaktualizaci jako motivační sílu lidské osobnosti. Pro Maslowa je sebeaktualizace charakterizována vrcholem pyramidy lidských potřeb (Příloha 5). Směřování k sebeaktualizaci je motiv, který uvádí organismus do pohybu; je to pudová tendence, která organismem hýbe. Můžeme ji nazvat cílem rozvoje osobnosti člověka.³⁶ Každá osobnost se rozvíjí jinak a má jinou potřebu sebeaktualizace, což je ovlivněno determinanty lidské osobnosti. Pro přehledné rozdělení jsme vybrali bio-psycho-sociální model vstupních determinant člověka dle Engela. Engel vymezuje determinanty biologické – ty, které jsou určeny lidským tělem a biologickými procesy, psychologické – ty, které vychází z naší vnitřní organizace osobnosti a společenské – ty, které jsou dány společenským prostředím, ve kterém žijeme.³⁷

Determinanty biologické

Biologicky determinovaný je člověk už příslušností k určitému živočišnému druhu, tedy činností nervové soustavy, anatomicky a fyziologicky. Člověk se dostává do různých stavů vyvolávajících činnosti a chování, které směřují k určitým cílům.³⁸ Toto je důkazem, že organismus disponuje obrovským repertoárem funkcí, které se navzájem propojují.³⁹

Pro Maslowa je biologická determinace určena fyziologickými potřebami, které jsou v hierarchii potřeb nejnižší.⁴⁰ K determinantům biologickým řadíme vlivy, které mají

34 Srov. DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha : Portál, 2008. s. 133.

35 Srov. DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha : Portál, 2008. s. 133.

36 GOLDSTEIN, Kurt. Human nature in the light of psychopathology. In: DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha : Portál, 1997. s. 134-135.

37 Srov. PODLAHOVÁ, Libuše a Kol., *Žák sekundární školy I*. Olomouc : VUP, 2008. s. 20.

38 Srov. DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha : Portál, 1997. s. 134.

39 Srov. GOLDSTEIN, Kurt.. The Organism: A Holistic Approach to Biology Derived from Pathological Data in Man. In: DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha : Portál, 1997. s. 134.

40 Srov. DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. Praha : Portál, 1997. s. 139.

převážně biologický základ, tj. věk, pohlaví, vliv dědičnosti a skupinu determinant spadajících do oblasti zdravotní situace člověka.⁴¹

Determinanty psychologické

Psychologická determinace vyjadřuje vnitřní organizaci osobnosti. Psychologicky se osobnost vyznačuje svým vnímáním a chováním. Goldstein se vrací k tvarové psychologii a interakci tvaru a pozadí. Každý člověk si individuálně vytváří tvar, ostatní, co není tvarem, se stává pozadím. Osobnost je určena tím, jakým způsobem člověk tvar vytváří, tedy jakým způsobem vnímá. Toto vnímání se stává základem chápání a chování.⁴² Do této kategorie řadíme širokou škálu determinant. Patří mezi ně schopnosti člověka (vlohy, nadání), inteligence, temperament a charakter, způsob reagování a prožívání, aj.⁴³

Determinanty sociální

Determinanty sociální představují interakci osobnosti s prostředím, s vnějšími podmínkami. Goldstein považuje za klíčové tzv. vyrovnání. Člověk musí čelit různým podnětům kladným nebo záporným a záleží na tom, jak je osobnost schopna se s nimi vyrovnat a dostat se do vyrovnaného stavu. Je možné dosáhnout vyrovnání buď přijetím okolních podmínek – adaptací – nebo překonáním nepříznivých podmínek – jejich změnou. Dnes je člověk určen zejména sociokulturně, protože naprosto přirozené prostředí člověka neobklopuje.⁴⁴ Do skupiny determinant sociálních řadíme vliv rodiny, zvyklosti, vzorce chování, normy, ztotožňování se s rolemi, ale také socioekonomické rozdíly, příslušnost k etniku a školu.

Determinanty duchovní

Když mluvíme o duchovním pojetí člověka, mluvíme o jeho spiritualitě. Spiritualita je alespoň u části jedinců centrem motivů, postojů a citů, je jádrem osobní identity a smyslem života.⁴⁵ Smékal nazývá spiritualitu duchovní dimenzí osobnosti. Maslow ji ve své práci staví na vrchol hierarchie potřeb. Podle něj patří spiritualita bytostně k člověku a vede k plné sebeaktualizaci. Zásadní ateista Erich Fromm píše o spiritualitě a duchovnu: „Opravdu neexistuje žádný silnější pramen energie v člověku.“⁴⁶ Tato energie může být

41 Srov. PODLAHOVÁ, Libuše a Kol., *Žák sekundární školy I.* Olomouc : VUP, 2008. s. 20.

42 Srov. DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti.* Praha : Portál, 1997. 175 s.

43 Srov. PODLAHOVÁ, Libuše a Kol., *Žák sekundární školy I.* Olomouc : VUP, 2008. s. 21.

44 Srov. DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti.* Praha : Portál, 1997. 175 s.

45 Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti : obor v pohybu.* Praha : Grada, 2010. s. 152.

46 FROMM, Erich. *Psychoanalýza a náboženství.* Praha : Aurora, 2003. s. 34.

velkou hybnou silou ve směřování k sebeaktualizaci.

V posledních desetiletích se duchovní rozměr osobnosti dostává stále více do popředí zejména od té doby, kdy pronikl do psychologie a spirituální stránka osobnosti nabyla na důležitosti. Někdy je nazýván jako „postmoderní potomek náboženství“.⁴⁷ Jako náboženství jsou dnes vnímány spíše instituce, nauka nebo rituály spojené s náboženstvím. Není ujasněn rozdíl mezi spiritualitou a religiozitou. O spiritualitě mluvíme spíše jako o prožitkovém jádru náboženství, o duchovním prožívání člověka. Z hlediska psychologie ne vždy nutně souvisí spiritualita s náboženstvím.

Osobnostní rozvoj je proces, který vede k sebeaktualizaci. Model vstupních determinant člověka ukazuje, že každá osobnost se rozvíjí za určitých podmínek a možností. Specifické podmínky a možnosti platí také pro žáky II. stupně základních škol, kdy rozvoj jejich osobnosti běží na plné obrátky.

2.2 Rozvoj osobnosti žáka II. stupně ZŠ

„Osobností, jak už víme, se člověk nerodí, nýbrž se jí stává (...)“⁴⁸

(Milan Nakonečný)

2.2.1 Žák II. stupně ZŠ

Období dospívání je dobou mezi dětstvím a dospělostí. Začíná přibližně v jedenácti letech a končí dosažením dospělosti asi ve dvaceti letech. Dospívání dělíme na dvě fáze – pubescence a adolescence. Pro nás je klíčová první fáze, fáze pubescence neboli puberty. Časově je lokalizována mezi jedenáctým a patnáctým rokem, kdy žák navštěvuje II. stupeň základní školy.⁴⁹ Během pubescence dochází ke „komplexní proměně všech složek osobnosti dospívajícího.“⁵⁰ Na utváření osobnosti se podílí interakce vrozených biologických činitelů a zkušeností, které jedinec získává v sociálním a kulturním prostředí, v němž se odehrává jeho život.⁵¹ Nejnápadnější je tělesné dospívání, které se pojí s pohlavním dozráváním a změnou sebepojetí.

Sigmund Freud toto období nazývá genitálním stadiem s oživením sexuálního pudu.

47 ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti : obor v pohybu*. Praha : Grada, 2010. s. 153.

48 NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha : Academia, 1995. s. 40.

49 Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. Praha : Portál, 2000. s. 209.

50 VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. Praha : Portál, 2000. s. 209.

51 Srov. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha : Academia, 1995. s. 49-50.

Přichází první zkušenosti s partnerskými vztahy a první lásky. Můžeme říci, že mnohé ze změn jsou biologického charakteru, ale úzce na ně navazují psychické a sociální změny.⁵² Podle Erika Eriksona je dospívání charakterizováno „hledáním vlastní identity, bojem s nejistotou a pochybnostmi o sobě samém, o své pozici ve společnosti atd.“⁵³ Erikson na rozdíl od Freuda vyzdvihuje psychosociální aspekt. Hledání identity spočívá v otázce: „Kdo jsem, odkud pocházím a kam směřuji?“ Identitou rozumíme být si jistý sebou samým, mít realistické sebevědomí, vědět o svých možnostech a mezích, znát smysl svého života. Pokud hledáme identitu, hledáme sami sebe.⁵⁴ Při hledání své identity mladý člověk často naráží na existenciální otázky. Uvědomuje si konečnost života a jeho bezsmyslnost a často odpověď na otázku po smyslu nedostává. Hledání jistoty v této oblasti může proměnit jeho vztah k víře a k duchovní oblasti. Víra mu může dát hlubší smysl života, který přesáhne jeho aktuální existenci.⁵⁵ Na rozdíl od dítěte dospívající člověk již nepřemýšlí nad tím, jaký svět je, ale jaký by mohl být nebo měl být.⁵⁶

Úkolem dospívajícího je vyznat se v sobě a najít si své místo ve světě. Pubescent ukončuje školní docházku, a tak má dokončit přípravu na budoucí zaměstnání a společenské uplatnění, a proto ho čekají důležitá rozhodnutí. Čeká jej prožití hlubšího partnerského vztahu. To vše bývá spojeno s osobními krizemi projevujícími se navenek, které rodiče, učitelé i vychovatelé těžko chápou.⁵⁷ Při prožívání pozorujeme u pubescentů emoční labilitu, přecitlivělost, uzavřenost, vztahovačnost a nepřiměřené reakce, které jsou většinou krátkodobé a velmi proměnlivé. S tím souvisí i vyšší impulzivita a nedostatek sebeovládání. Během všech těchto změn má mladý člověk dbát na to, aby se stal zralou a dospělou osobností. Právě pro tyto mladé jsou zde kurzy osobnostního rozvoje v rámci Orientačních dnů.

52 Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. Praha : Portál, 2000. s. 209.

53 VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. Praha : Portál, 2000. s. 210.

54 ERIKSON, Erik Homburger. Dětství a společnost. In: Dům Ignáce Stuchlého. *Orientační dny: Rozvoj hodnotové orientace žáků pro udržitelný rozvoj: Základní školy*. Fryšták : DIS SKM, 2012, s. 12.

55 Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. In: Dům Ignáce Stuchlého. *Orientační dny: Rozvoj hodnotové orientace žáků pro udržitelný rozvoj: Základní školy*. Fryšták : DIS SKM, 2012, s. 13-14.

56 Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. Praha : Portál, 2000. s. 217.

57 Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem : vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2006. s. 169.

2.2.2 Rozvoj osobnosti žáka II. stupně ZŠ

Osobnost člověka a jeho individualita je utvářena již v průběhu ontogenetického vývoje působením různých činitelů. V okamžiku početí na dítě začínají působit vlivy prostředí, které jej formují. Určité předpoklady je možné zdědit nebo získat během prenatálního vývoje. Klíčovou roli hraje rodina a vztahy v ní. Na rodinu navazují předškolní zařízení, škola a další instituce. Zejména v období dospívání působí na osobnost člověka vrstevnické skupiny, hromadné sdělovací prostředky a informační technologie.⁵⁸ Dospívající se zkoumají v různých situacích, vztazích, při práci a odhalují své vlastnosti. Právě proto během puberty probíhá aktivní a systematická sebevýchova. Makarenko považoval sebevýchovu za velmi významnou v rámci rozvoje osobnosti. Tvrdil, že být náročný k sobě a pracovat na sobě představuje nejvyšší úroveň vývoje osobnosti. Proto vedl mládež k uvědomění si potřeby práce na sobě a k praktickému uplatňování této potřeby. Hybnými silami rozvoje osobnosti se stávají nahromaděné zkušenosti a nabyté vědomosti.

Během puberty má mladý člověk pocit, že už je zformovaný a začíná si obhajovat právo na samostatnost. Dospívající chtějí být dospělými a stojí o svobodu, ale ne o zodpovědnost.⁵⁹ V této chvíli se vlivnou stává vrstevnická skupina a formální či neformální autorita. Mimořádný význam při utváření osobnosti má napodobování. Žáky v tomto věku je ještě jednoduché uchvátit svým chováním, ale stejně jednoduše u nich lze autoritu ztratit. Zájmy dospívajících se neustále rozšiřují v návaznosti na nové poznatky ve škole, na nové předměty. Dospívající rádi experimentují (nové koníčky a sporty, erotický život, náboženství, alkohol i drogy).⁶⁰ Z tohoto vyplývá, že k vyvíjejícímu se člověku je potřeba přistupovat náročně, ale citlivě, opatrně a pozorně. Zacházet s ním jako s dospělým člověkem, důvěřovat mu, nepřímo napovídat a podporovat v tvořivosti. Je třeba upevňovat samostatnost a aktivitu, ale vést k určitému řádu, a proto rozvíjet etické a mravní chování a vést k hodnotám.

58 Srov. PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha : Portál, 1999. s. 35-36.

59 Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. In: Dům Ignáce Stuchlého. *Orientační dny: Rozvoj hodnotové orientace žáků pro udržitelný rozvoj: Základní školy*. Fryšták : DIS SKM, 2012, s. 13.

60 Srov. ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem : vývojová psychologie. In: Dům Ignáce Stuchlého. *Orientační dny: Rozvoj hodnotové orientace žáků pro udržitelný rozvoj: Základní školy*. Fryšták : DIS SKM, 2012, s. 13.

2.3 Shrnutí

V rámci rozvoje osobnosti žáka II. stupně hledáme to, co dospívajícího člověka po stránce psychické aktuálně odlišuje od jiných, to, co ho vystihuje z hlediska chování, prožívání a jednání, na co se člověk zaměřuje a čemu se vyhýbá, jak zvládá životní situace, jak efektivně řeší problémy (jaké jsou jeho dovednosti a schopnosti). Zajímáme se o to, jak je identifikovaný se sebou, se svým prostředím a se svou činností, s druhými lidmi a se smyslem života.⁶¹ A to vše v kontextu biologických, psychologických, sociálních a duchovních determinant člověka. K tomuto směřují tematické okruhy, podle kterých jsou utvářeny programy k osobnostnímu rozvoji při Orientačních dnech. Okruhy se zaměřují na určitou oblast rozvoje osobnosti a s těmito okruhy se seznámíme v následující kapitole naší práce.

⁶¹ Srov. SMĚKAL, Vladimír – MACEK, Petr. *Utváření a vývoj osobnosti : psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno : Barrister & Principal, 2002. s. 13.

3 TEMATICKÉ OKRUHY

Program Orientačních dnů je připravován v určitých modulech podle vybraného tématu nebo kombinace témat. Tematické okruhy jsou sestaveny tak, aby co nejvíce odpovídaly požadavkům všech zúčastněných stran. Tato kapitola je stěžejním podkladem pro náš výzkum, který analyzuje preference tematických okruhů žáky a postoje žáků k těmto tématům v kontextu programů Orientačních dnů. V následující kapitole se zaměříme nejprve obecně na témata týkající se mládeže ze sociologického a psychologického pohledu a poté konkrétně na jednotlivá témata OD.

3.1 *Témata z pohledu sociologie a psychologie*

Mládež a její vývoj jsou pro společnost velmi důležité. V jednotlivých věkových obdobích je člověk stavěn před nové výzvy, na které musí reagovat. Tyto výzvy pramení jak z jeho biologické podstaty, tak z podstaty mentální i sociální. A co více, musí ve společnosti v těchto výzvách obstát.⁶² A právě témata OD by měla pomoci mladým lidem tyto výzvy zvládat.

Proces zrání dospívajícího člověka je možno charakterizovat jako „komplex vývojových změn v chování a vědomí mládeže, které souvisejí s měnícím se postavením ve společnosti“.⁶³ Tímto zráním si mladý člověk utváří základní motivační struktury, hodnotové orientace a životní cíle. Mladí přebírají a osvojují si stereotypy, společenské role, vzorce chování a jednání v rámci společenských norem. Zrání člověka závisí na životní fázi, ve které se nachází. V jednotlivých fázích se proměňuje jeho postoj ke všemu, co mu vnější svět nabízí. Zejména v oblasti hodnot se důraz na dané hodnoty v závislosti na životní fázi mění. Ke konci dospívání mají v hodnotovém systému silnější pozici následující hodnoty: láska, přátelství, zájmy a koníčky, podnikání, svoboda a majetek. Význam přátelství s přibývajícím věkem klesá, hodnoty láska a životní partner stoupají a jsou nejvýše postaveny až ve věku mezi 19-23 lety, kdy se partnerství stává naprostou prioritou. V mládí se uplatňuje hédonistická hodnotová orientace, jejíž míra projevů se stejně jako u předchozích hodnot s věkem snižuje.⁶⁴ Dalším specifickým aspektem dospívajících v

62 Srov. SAK, Petr. *Proměny české mládeže : česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha : Petrklíč, 2000. s. 17.

63 SAK, Petr. *Proměny české mládeže : česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha : Petrklíč, 2000. s. 61.

64 Srov. SAK, Petr. *Proměny české mládeže : česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha : Petrklíč, 2000. s. 83-84.

dnešní společnosti je fakt, že vlastnění osobního počítače může ovlivnit jejich hodnotovou orientaci. Roste zájem o společenskou prestiž a dobrou budoucnost a hodnoty přátelství, rodiny a životního partnera ustupují do pozadí.⁶⁵

Z pohledu vývojové psychologie mezi hlavní témata týkající se mladého člověka řadíme hledání svého místa a osamostatňování, rozvoj zájmů, schopností a volbu povolání, pronikání do mravních a kulturních hodnot a formování správných stanovisek a témata týkající se lásky, erotiky, sexuality a manželství. Aktivní a důsledné vypořádání se s problémy těchto jednotlivých oblastí pak vede ke zdravému, vyrovnanému a na život připravenému mladému člověku. Celý tento proces je složitým hledáním, blouděním a nacházením. Při řešení těchto úkolů je vyžadována spousta energie, elánu a odvahy, ale zároveň dospívající mladí lidé tiše počítají s pomocí druhých. Tematické okruhy Orientačních dnů byly původně převzaty ze zahraničí, ale přizpůsobeny požadavkům realizace v České republice se všemi sociologickými i psychologickými aspekty dnešní mládeže.

3.2 Témata Orientačních dnů

Jak již bylo předesláno v cílech Orientačních dnů, témata jsou dalším z pilířů kurzů OD. Jsou přizpůsobena požadavkům účastníků, jejich věku, životní situaci i speciálním potřebám. „Jejich složení je kreativní, aktivní a šité na míru.“⁶⁶ Odrážejí se od požadavků dnešní společnosti i mládeže. Jsou uzpůsobeny tak, aby vedly ke všestrannému rozvoji a zrání osobnosti mladého člověka. Během let, kdy se Orientační dny realizují, se složení těchto témat již několikrát proměnilo. Výběr témat a jejich náplně vychází zejména ze zkušeností a je inspirován kurzy v zahraničí. Jedná se zejména o kurzy v Aktionszentrum Benediktbeuern v Německu a Savio House Bollington ve Velké Británii.⁶⁷

Před začátkem kurzu instruktoři zašlou do školy dotazník s nabízenými tématy. Každá třída si vybírá jedno až dvě témata, o která mají zájem. Učitel tato témata zašle obratem instruktorům zpět a ti na základě zvolených témat vytváří program. Po dohodě

65 Srov. SAK, Petr. *Proměny české mládeže : česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha : Petrklíč, 2000. s. 93.

66 Podrobnější charakteristika. *Dům Ignáce Stuchlého SKM* [online]. 2013, 15.1.2013 [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: <http://frystak.sdb.cz/co-delame/orientacni-dny/podrobnejsi-charakteristika/>

67 Srov. Podrobnější charakteristika. *Dům Ignáce Stuchlého SKM* [online]. 2013, 15.1.2013 [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: <http://frystak.sdb.cz/co-delame/orientacni-dny/podrobnejsi-charakteristika/>

s učitelem je možné tato témata rozšířit nebo upravit podle potřeb a podle možností.⁶⁸
Aktuálně jsou pro kurzy nabízena tato témata:

- **Sám sobě přítelem a rádcem** (sebepoznání, sebpřijetí, strachy, komplexy)
- **Sním až přijde on, mého srdce šampión!** (láska, partnerství, sexualita, muži x ženy)
- **Věřím, tedy jsem!** (Bůh, víra, církev)
- **Bez trávy, cigaret a piva? No, vy jste se zbláznili!** (závislosti a jejich prevence)
- **Nevěřím ti, protože tě neznám!** (rozdíly kultur, ras a náboženství)
- **Moje třída, moje parta!** (podpora dobrých vztahů v kolektivu třídy, komunikace, respekt)
- **Co z tebe jednou bude?** (schopnosti, škola, zaměstnání, povolání)⁶⁹

Prostřednictvím tematických okruhů se kurzy věnují osobnostnímu rozvoji účastníků.

Osobnostní rozvoj lze dle Lazarové a Koláře rozdělit do čtyř kategorií:

1. Cesta k sobě
2. Cesta k druhým
3. Sebepřesah
4. Cesta k profesi⁷⁰

Do těchto kategorií nyní rozdělíme nabízená témata, charakterizujeme jejich obsah a význam pro účastníky kurzů Orientačních dnů.

68 Srov. Podrobnější charakteristika. *Dům Ignáce Stuchlého SKM* [online]. 2013, 15.1.2013 [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: <http://frystak.sdb.cz/co-delame/orientacni-dny/podrobnejsi-charakteristika/>

69 Podrobnější charakteristika. *Dům Ignáce Stuchlého SKM* [online]. 2013, 15.1.2013 [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: <http://frystak.sdb.cz/co-delame/orientacni-dny/podrobnejsi-charakteristika/>

70 LAZAROVÁ, B., KOLÁŘ, J. Osobnostní příprava studentů pedagogických oborů – příspěvek do sborníku. In *Sborník z konference Trendy v přípravě pedagogických pracovníků*. Brno : Konvoj, 2007. s. 170-176.

3.2.1 Cesta k sobě

Sám sobě přítelem a rádcem

(sebepoznání, sebezpřijetí, strachy, komplexy)

Marek Hermann ve své knize *Najděte si svého maršána* uvádí, že „sebepoznání je pro spokojený život stejně nutné jako vzduch pro plíce.“⁷¹ Sebepoznání je základním stavebním kamenem celého osobnostního rozvoje. Dle Lazarové a Koláře je cesta k sobě první z kategorií obsahu osobnostního rozvoje. Aby člověk mohl spokojeně žít, je třeba nejprve najít cestu sám k sobě a rozumět sám sobě. Pokud najdu sám sebe a porozumím sám sobě, mohu hledat cestu k druhým lidem a porozumět jim.⁷²

Dle Erika Eriksona je právě období dospívání obdobím hledání a utváření vlastní identity. Proto je sebepoznání důležitou oblastí, ve které je potřeba dospívající mládež podporovat.⁷³ Když mladý člověk dokáže zapracovat na poznání sama sebe a je schopen sebe reflektovat v pozitivních i v negativních oblastech. Po této fázi sebereflexe je žádoucí fáze sebezpřijetí. Dospívání je obdobím proměn jak biologických, tak psychických a sociálních. Sebezpřijetí se má týkat všech oblastí nově vznikající jedinečné osobnosti. Obzvláště ve skupině dospívajících jsou pravidla zapadnutí do kolektivu přísná. Člověk se pak často snaží být tím, kým není.

Téma se zaměřuje na posílení sebedůvěry, poznání vlastní osobnosti, vlastního charakteru, schopností a dovedností a podporu sebezpřijetí účastníků. Účastníci jsou vedeni k tomu, aby pracovali na sebepoznávání.

Bez trávy, cigaret a piva? No, vy jste se zbláznili!

(závislosti a jejich prevence)

Závislosti a jejich prevenci jsme zařadili do části Cesta k sobě, ovšem zasahuje i do dalších oblastí. Téma navazuje na preventivní programy na školách týkající se prevence závislosti a užívání drog. Tématika závislosti je během kurzu zpracována atraktivní formou během

71 HERMAN, Marek. *Najděte si svého maršána: ...co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to nefeklo....* Olomouc : Hanex, 2008. s. 41.

72 Srov. HERMAN, Marek. *Najděte si svého maršána: ...co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to nefeklo....* Olomouc : Hanex, 2008. s. 41.

73 Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří.* Praha : Portál, 2000. s. 210.

programu. Žákům je nabídnuto seznámení se se závislostí na návykových látkách – alkoholových i nealkoholových, na internetu, práci nebo nakupování. Součástí je podávání informací týkajících se jednotlivých návykových látek.

Cílem prevence je předejít užívání návykových látek a omezit experimentování za účelem ochrany tělesného, duševního i společenského zdraví. Prevence musí odpovídat věku účastníků a okolnostem, ve kterých se nacházejí. Mezi způsoby, kterými vedle užívání drog lidé ničí své tělo, patří poruchy příjmu potravy.⁷⁴ Mezi tyto poruchy se řadí anorexie, bulimie a někteří autoři uvádějí také obezitu. V dnešní kultuře jsou pak poruchami příjmu potravy, zejména anorexií a bulimií, ohroženy dívky v období dospívání, protože hubnutí je pro ně lákavým způsobem jak posílit sebevědomí. Cílem tématu závislostí je prevence a intervence na základní úrovni při těchto patologických jevech pro jedince i pro společnost přijatelnou formou.

3.2.2 Cesta k druhým

Když člověk pozná sám sebe, může správně poznávat druhé. Téma vztahů je velmi široké a je možno jej zaměřit na různé oblasti jako je komunikace, zdravé a nezdravé vztahy, navazování vztahů, vztahy s přáteli, s rodinou, spolužáky atp.⁷⁵

Sním až přijde on, mého srdce šampión!

(láska, partnerství, sexualita, muži x ženy)

Ke vztahům patří téma lásky a partnerství. Téma má široké pole působnosti. Pubescence je obdobím prvních lásek a prvních sexuálních zkušeností či experimentů. V tomto období může velmi jednoduše dojít k deformování pohledu na lásku či sexualitu.⁷⁶ V období dospívání přichází první zamilovanost. Zamilování bývá většinou platonické a charakterizuje jej platonická láska. Během let dochází k dozrání sexuality a zamilování může přinést i první partnerské vztahy a poznání partnerské lásky, která se od zamilovanosti značně liší. Nesmíme zapomenout, že sexualita chlapců a dívek se v tomto období odlišuje.⁷⁷ V pubertě se obě dvě pohlaví vyrovnávají se svými změnami, ale

74 Srov. WRIGHT, Chris. *Životní problémy očima křesťanů: metodický materiál pro učitele*. Praha : LUXPRESS, 2001. s. 73.

75 Srov. HERMAN, Marek. *Najděte si svého manžana: ...co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli...* Olomouc : Hanex, 2008. s. 179-180.

76 Srov. PŠENIČKA, Oldřich. *Sexuální výchova v rodině : radost být matkou a také otcem*. Hradec Králové : Nakladatelství ATD, 1995. s. 172-174.

77 Srov. PŠENIČKA, Oldřich. *Sexuální výchova v rodině : radost být matkou a také otcem*. Hradec Králové :

zároveň se začnou chlapci a děvčata o sebe navzájem více zajímat a chtějí se o druhém pohlaví dozvědět co nejvíce.⁷⁸

Na počátku tématu lásky, partnerství a sexuality opět stojí vztah. Do programu mohou být zařazeny aktivity s tematikou chození, partnerství i manželství. Důležité je vnímání vlastní sexuality. Zájem o druhé pohlaví nás vede k probírání rozdílů mezi muži a ženami a ke vzájemné komunikaci mezi nimi.

Nevěřím ti, protože tě neznám!

(rozdíly kultur, ras a náboženství)

V rámci tématu multikulturality a interkulturní výchovy jsou nabízeny programy zaměřené na poznávání vlastní kultury a kultur jiných, na poznávání toho, co jednotlivé rasy spojuje a čím se odlišují a na poskytnutí náhledu do světových náboženství. Mezi témata multikulturality a interkulturní výchovy řadíme témata spojená se socioekonomickými třídami, rodovou příslušností, jazykem, sexuální orientací i tělesným a duševním handicapem.⁷⁹ Téma se zabývá rasismem a jeho aktuálními otázkami týkajícími se zejména života a soužití v České republice nebo otázkou uprchlictví. Do tématu zahrnujeme interkulturní kompetence, mezi které patří empatie, kulturní citlivost, zvědavost, tolerování odlišností, zkušenost apod. Práce na těchto kompetencích vede k jejich rozvoji, což poskytuje polovinu úspěchu komunikace mezi kulturami a jedinci.⁸⁰ Cílem programů je vedení k toleranci, práce s předsudky a stereotypy, interkulturní komunikace a mezináboženský dialog.

Moje třída, moje parta!

(podpora dobrých vztahů v kolektivu třídy, komunikace, respekt...)

Téma je šité na míru třídním kolektivům. Cílem je budování dobrého kolektivu a dobrých vztahů, které zahrnuje poznávání druhých, překonávání nesmělosti, navození příjemné atmosféry a uvolňování napětí mezi jednotlivými žáky i jejich učiteli. Program se snaží o stmelování kolektivu a zlepšení jeho fungování, týmovou spolupráci a rozvoj důvěry v rámci třídy. Dalším stupněm je rozvoj spolupráce jednotlivců. Spolupráce umožňuje

Nakladatelství ATD, 1995. s. 175-176.

78 Srov. MOVSESSIAN, Shushann. *Dospívání dívek*. Praha : Portál, 2007. s. 119.

79 Srov. Člověk v tísni (společnost). *Interkulturní vzdělávání : příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Praha : Lidové noviny, 2002. 518, s. 11.

80 Srov. MORGENSTERNOVÁ, Monika., ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha : Karolinum, 2007. s. 9-10.

každému žákovi najít si své místo ve skupině, protože vynikají povahové rysy jednotlivců a jejich role.⁸¹ Programy přímo pracují s rolemi ve třídě. Přítomnost oblíbených jedinců, jedinců seskupujících se kolem oblíbenců a jedinců izolovaných má vliv na fungování třídy a vztahy ve třídě. Každá skupina prochází určitým vývojem, během něhož můžeme pozorovat různou míru pohody a schopnost skupiny fungovat jako celek.⁸²

K tomuto tématu lze připojit, dnes aktuální, téma šikany. Je nutné seznámení účastníků s tím, že šikana je fyzické nebo psychické utlačování slabšího jedince, že oběť prožívá skutečnou úzkost a šikana má výrazný dopad na jeho sebevědomí. Šikana je dnes častým problémem na mnoha školách a je nutné ji řešit, jinak se může drasticky odrazit jak na oběti šikany, tak i na celém třídním kolektivu.⁸³ Programy působí v oblasti preventivní, utvářením dobrého kolektivu, ale mohou fungovat také v případě, že se šikana ve třídě již objevila.

3.2.3 Seběpřesah

Věřím, tedy jsem!

(Bůh, víra, církev)

Během kurzů OD se účastníci setkávají s vírou a s církví nepřímo, prostřednictvím Domu Ignáce Stuchlého, salesiánské komunity, dalších pracovníků a nabídky mše svaté. Takto se mladí lidé častokrát poprvé setkávají s církví, která není brána jako instituce, jak ji známe z médií.

Ve věku dospívání mladým lidem vyvstávají základní existenciální otázky po jejich původu, smyslu života nebo smrti, což považujeme za stěžejní. Tyto otázky jsou společným tématem k diskusi pro všechny účastníky bez rozdílu vyznání. Na vrcholu Maslowovy pyramidy (Příloha 5) můžeme najít právě transcendentno, tedy to, co nás přesahuje. Téma nabízí zejména takové aktivity, které vyvolávají v mladých lidech otázky ohledně jejich existence, smyslu života, smrti nebo přesahu lidské existence.

81 Srov. PELÁNEK, Radek. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha : Portál, 2008. s. 110-113.

82 Srov. ČINČERA, Jan. *Práce s hrou : pro profesionály*. Praha : Grada, 2007. s. 31.

83 Srov. CARR-GREGG, Michael - SHALE, Erin. *Puberťáci a adolescenti : průvodce výchovou dospívajících*. Praha : Portál, 2010. s. 177-178.

3.2.4 Cesta k profesi

Co z tebe jednou bude?

(schopnosti, škola, zaměstnání, povolání)

Žáci jsou s blížícím se ukončením školní docházky poprvé postaveni před rozhodnutí o své budoucnosti. Vybírají si střední školu, která u většiny rozhodne o jejich nasměrování do dalších let. Mladí se zamýšlí nad svými životními plány a cíli, které jsou pro ně důležité a kterých by chtěli během života dosáhnout. Hybnou silou je touha po vydařeném, hodnotném a spokojeném životě.⁸⁴ Volba profesní orientace je jedním z podstatných úkolů dospívajících. Měla by se uskutečňovat s ohledem na uplatnění individuálních schopností a vlastností člověka a jeho motivační zaměřenost, tedy na jeho cíle, osobní zájmy, hodnoty a ideály.⁸⁵ Cílem je aktivní postoj a odvážný a odpovědný přístup k životu. Mladí jsou často plní chaosu, a proto je důležité nabídnout jim prostor, aby si mohli své postoje a plány urovnat. Je dobré dospívající mládež v plánech podporovat tak, aby si věřili při jejich uskutečňování.⁸⁶

3.3 Shrnutí

Tematické okruhy Orientačních dnů nabízí širokou škálu možností, v čem se rozvíjet. Dle charakteristiky věkové kategorie žáků II. stupně můžeme dle zpracovaných informací usuzovat, že určitá témata budou pro žáky atraktivní více a jiná méně, i když každé z nich může určitou mírou přispívat k rozvoji jejich osobnosti. Analýzou právě těchto výzkumných otázek se budeme zabývat v praktické části. Tímto bychom ukončili kapitolu zabývající se tematickými okruhy a když máme stanoveny „co“ chceme pro mladé připravit, přichází na řadu otázka „jak“ chceme vše provést.

84 Srov. VALIŠOVÁ, Alena. *Komunikace a vzájemné porozumění: hry pro dospívající*. Praha : Grada, 2005. s. 50.

85 ČAČKA, Otto. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2002. s. 243.

86 Srov. VALIŠOVÁ, Alena. *Komunikace a vzájemné porozumění: hry pro dospívající*. Praha : Grada, 2005. s. 50.

4 METODY

K realizaci programů se používají nejrůznější metody, které by měly odpovídat požadavkům jak účastníků, tak organizátorů. Následující kapitola pojednává o metodách pedagogiky volného času, inovativních výukových metodách, metodách zážitkové pedagogiky a o tom, jakou mírou se tyto metody využívají na Orientačních dnech.

Metody jsou „soubory vhodných prostředků (postupů), které slouží k dosažení výchovných cílů.“⁸⁷ Metody používané při výchově ve volném čase mají své požadavky, které ovlivňují celkově realizaci výchovy mimo vyučování. Kvalita výchovného procesu i během OD pak může být posuzována na základě respektování specifických požadavků. Pávková uvádí následující specifické požadavky: pedagogické ovlivňování volného času, jednota a specifičnost vyučování a výchovy mimo vyučování, dobrovolnost, aktivita, seberealizace, pestrost, zajímavost a přitažlivost, odpočinkové a rekreační zaměření, zájmové zaměření, citlivost a citovost, orientace na sociální kontakt, efektivita, kvalita a evaluace.⁸⁸

4.1 *Metody pedagogiky volného času*

Metody používané v pedagogice volného času (dále jen PVČ) jsou zejména metodami neformální edukace. Existuje mnoho třídění metod pedagogiky volného času; zvolili jsme třídění dle Opaschowského, jelikož toto třídění nejlépe vystihuje metody PVČ ve srovnání s metodami používanými při kurzech OD. Opaschowský uvádí jako nejdůležitější metody práce v PVČ informativní poradu, komunikativní animaci a participativní plánování.⁸⁹ Tyto metody si podrobněji popíšeme.

Informativní porada má tři základní prvky: informace sloužící k orientaci v tématu, vysvětlení čili analýza tématu a uvědomění si, čili reflexe. Informativní porada nabízí různé alternativy a možnosti, analyzuje a reflektuje různé životní situace. Nikdy však nevytváří snahu měnit přímo nebo ovlivňovat.

Komunikativní animace je aktivní metodou, která má za úkol oživit

87 PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha : Portál, 2002. s. 43.

88 Srov. PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha : Portál, 1999. s. 48-49.

89 Srov. KAPLÁNEK, Michal. *Pedagogika volného času*. In: *Teologická fakulta Jihočeské univerzity* [online]. 2002 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/getfile/5a82b128624fd3ca>

a povzbuzovat. Animaci (lat. „anima“ - duch, duše) můžeme jinak nazvat „oduševňování“. Je to výchovná metoda založená na „nedirektivních a akčních metodách povzbuzování mladých lidí k hledání vlastní cesty životem a schopnosti realizovat svou svobodu a autonomii“⁹⁰. Základní roli zde hraje animátor programu - „oduševňovatel“.⁹¹ Animátor se snaží povzbuzovat, probouzet nadšení a schopnosti.⁹² Můžeme říci, že animace nabízí takovou zajímavou nabídku konstruktivních činností, že další formy protispolečenského jednání ztratí svou přitažlivost a to vše bez zákazů a moralizování.⁹³ Komunikativní animace dává důraz na komunikaci v rámci skupiny.

Participativní plánování je metodou, při které se jedinec podílí na plánování. Účastníci mají mít možnost se podílet na plánování, realizaci a na hodnocení programu. V druhé části se budeme věnovat inovativním metodám z oblasti vyučování.

4.2 Inovativní výukové metody

Inovativní metody, jindy označovány jako alternativní, jsou aktivizující metody, které jsou hodnoceny jako vysoce účinné pro rozvoj formativní stránky osobnosti, tvořivosti, aktivity, komunikace, týmové práce a jsou přínosné při získávání vědomostí, dovedností, návyků i postojů žáků. Inovativní metody vedou k rozvoji myšlení, tvořivosti, představivosti a fantazie. Přispívají k sebepoznání a mohou ovlivňovat vztahy ve třídě. Díky těmto metodám mají žáci prostor k vyjádření vlastních názorů a rozvíjí své komunikační dovednosti.⁹⁴ V této kapitole nebudeme prezentovat celou škálu těchto metod, o kterých píše Lucie Zormanová, ale zaměříme se pouze na metody, které jsou při Orientačních dnech využívány: diskuse, situační a inscenační metoda, didaktická hra, metoda kritického myšlení, projektová výuka, aj.

Podstatou diskusní metody je komunikace mezi pedagogem a žáky a mezi žáky navzájem. Dochází k výměně názorů, argumentů a zkušeností, pomocí kterých se společně hledá řešení problému. Metoda je přínosná rozvíjením komunikačních schopností,

90 PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha : Portál, 2002. s. 79.

91 Srov. PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha : Portál, 1999. s. 79.

92 Srov. KAPLÁNEK, Michal. *Pedagogika volného času*. In: *Teologická fakulta Jihočeské univerzity* [online]. 2002 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/getfile/5a82b128624fd3ca>

93 Srov. PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha : Portál, 1999. s. 79.

94 Srov. ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice : [s praktickými ukázkami]*. Praha : Grada, 2012. s. 38-39.

vyjadřováním vlastních názorů, ale také vyžaduje toleranci k názorům jiných. Na konci diskuse přichází shrnutí závěrů, které jsou z rozpravy vyvozeny.

Situační a inscenační metoda jsou zaměřeny na řešení problémů v konkrétních situacích a hledání postupů při tomto řešení. Při inscenačních metodách se kombinuje řešení problémů s hraním rolí. Metody inscenační vedou k rozvoji empatie a umožňují žákům vyzkoušet si role jiných „na vlastní kůži“.

Didaktická hra je metoda, která má určená pravidla, probouzí v žácích zájem o danou problematiku, zvyšuje motivaci a angažovanost žáků a podněcuje tvořivost, kooperaci a soutěživost.⁹⁵ Při projektové metodě jsou žáci vedeni k samostatnému zpracování určitých projektů. Tyto projekty jsou komplexními úkoly a jsou spojeny s životní realitou. Projektová výuka má jeden charakteristický cíl, kterým je konkrétní výstup.⁹⁶ Metoda kritického myšlení vede žáky k porozumění, odhalování vztahů mezi jednotlivými jevy a fakty a k vytváření si vlastního názoru na danou problematiku a tedy i k hlubšímu osvojení.⁹⁷

4.3 Metody zážitkové pedagogiky

Metody zážitkové pedagogiky jsou metody komplexně zaměřené na člověka. Pracují se zapojením všech lidských složek, tedy složek fyzických, intelektuálních i emočních, se zapojením předešlé zkušenosti a s následným zpracováním zážitku. Cílem je vytvářet vhodné zážitky, zajišťovat psychickou i fyzickou bezpečnost a usnadňovat proces učení. Metody zážitkové pedagogiky poskytují jedinečnou možnost, kdy se může účastník učit z důsledků vlastních činů a chyb.⁹⁸ Na učení zážitkem je nejdůležitější částí aktivit reflexe. Reflexi je ideální realizovat buď s jednotlivcem nebo s menší skupinou. Výsledkem je aplikace zjištěného do praxe.⁹⁹ Nyní srovnáme využití metod PVČ tříděných dle Opaschowského, inovativních výukových metod dle Zormanové a metod zážitkové pedagogiky při kurzech OD.

95 Srov. ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice : [s praktickými ukázkami]*. Praha : Grada, 2012. s. 55-65.

96 Srov. ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice : [s praktickými ukázkami]*. Praha : Grada, 2012. s. 95-96.

97 Srov. ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice : [s praktickými ukázkami]*. Praha : Grada, 2012. s. 113-114.

98 Srov. FRANC, Daniel. ZOUNKOVÁ, Daniela. MARTIN, Andy. *Učení zážitkem a hrou : praktická příručka instruktora*. Brno : Computer Press, 2007. s. 20.

99 Srov. FRANC, Daniel. ZOUNKOVÁ, Daniela. MARTIN, Andy. *Učení zážitkem a hrou : praktická příručka instruktora*. Brno : Computer Press, 2007. s. 21.

4.4 Metody používané při Orientačních dnech

Orientační dny prošly již dlouhým vývojem, při kterém se určité metody v kurzech zakotvily a osvědčily, ale vývoj se nezastavil. Během kurzů se stále zkouší metody nové, staré metody se přepracovávají a přizpůsobují požadavkům. Se změnou vnímání rozměru výchovy se proměňuje také pedagogika a výchovné působení na žáka. Tak jak můžeme sledovat rozvoj nových metod v pedagogické práci, tak se metodám OD otevírají nové obzory. Můžeme sledovat stále širší spektrum žáků a jejich potřeb, proto je potřeba nabízet široké spektrum aktivit. Když se vrátíme k dělení metod dle Opaschowského, všechny tyto metody jsou v rámci OD realizovány v různých formách. Informativní porada je zejména využívána během aktivit zaměřených na tematické okruhy. Při těchto aktivitách bývají sdělovány informace týkající se daného tématu v souvislosti s cílovou skupinou. Jedná se např. o informace z oblasti závislostí, sexuality nebo víry.

Nejvíce zastoupenou metodou je však komunikativní animace a v ní postava animátora. Zejména nás zajímá animace kulturní jako „výchovná metoda, která se snaží dovést mladého člověka k tomu, aby sám objevil, co, jak a kdy má v životě dělat, jakými zásadami se řídit a jaké názory přijmout za své.“¹⁰⁰ Animace je výchovnou metodou, která se snaží mladého člověka vést k tomu, aby sám objevil, co, jak a kdy, dělat v životě. Animace je v podstatě nabídkou možností jak se orientovat v životě. Jak už bylo psáno, animace je prostoupena celým programem kurzu. Jednotlivé aktivity ať už jsou diskusní, kreativní nebo fyzické jsou vedeny tak, aby otevíraly účastníkům obzory a nabízely nové možnosti.

Participativní plánování začíná již před začátkem kurzu, protože žáci mají možnost vybrat jedno nebo dvě z témat, podle kterých bude sestaven program kurzu. Během kurzu je program přizpůsobován potřebám žáků a třídy, v jistých případech mohou žáci přímo ovlivnit průběh kurzu. V rámci participativního plánování probíhá i závěrečná evaluace programu.¹⁰¹

Inovativní metody jsou vzhledem ke klasickým vyučovacími metodám náročnější na přípravu, realizaci a požadavky na aktuální rozpoložení žáků jsou vyšší. Využívání těchto metod ve vyučování s sebou nese časově náročnou přípravu pro pedagoga, která se

100 HANÁKOVÁ, Markéta. Animace jako výchovná metoda. In: Studijní materiály [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: www.tf.jcu.cz/getfile/56cbd32c3754cf8b.

101 Srov. KAPLÁNEK, Michal. Pedagogika volného času. In: *Teologická fakulta Jihočeské univerzity* [online]. 2002 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/getfile/5a82b128624fd3ca>

z objektivního hlediska nedá realizovat během celého školního roku. Během Orientačních dnů mají instruktoři možnost se žákům intenzivně věnovat po tři dny a na přípravu aktivit mají dostatek času. Realizace těchto metod a práce s třídním kolektivem je jednodušší díky charakteru akce. Metody zážitkové pedagogiky bývají u účastníků velmi oblíbené a na první pohled jsou to hry, které přináší pouze zážitky. Tyto zážitky se mohou stát prožitky a velkým dílem přispět k rozvoji člověka, jelikož prožitky se vrývají velmi hluboko a jsou podkladem pro učení. Instruktor během těchto metod dbá na bezpečnost jak fyzickou, tak psychickou a zkušeně s účastníky provádí cílenou zpětnou vazbu.

4.5 Shrnutí

Při kurzech Orientačních dnů je možnost výběru ze široké škály metod, které jsou inspirovány metodami PVCČ, inovativními výukovými metodami a metodami zážitkové pedagogiky. Ve všech případech je však nutné, aby metody byly použity správným způsobem. Toto je úkolem instruktorů, kteří kurz vedou. Je důležité brát ohled na osobní predispozice jedinců, ale nebát se rozšiřování komfortní zóny účastníků a nabízet zvládnutelné výzvy (Příloha 6).¹⁰² Dobře zvolenou metodou můžeme účastníkům poskytnout intenzivní prožitek, který může být pozitivní, ale samozřejmě také negativní. Proto je potřeba aplikaci metod dobře zhodnotit a vyhnout se eventuálním fyzickým a psychickým rizikům.

Nyní se dostáváme k praktické části, ve které se budeme zabývat výzkumem věnovaným tematickým okruhům a metodám OD. V první kapitole se seznámíme s cíli a výzkumným problémem v rámci naší zkoumané problematiky. Následovat bude kapitola metodologie výzkumu, ve které popisujeme metodu sběru dat, jejich zpracování a výsledky. V poslední části se budeme věnovat diskusi nad zjištěnými výsledky a teoretickými poznatky.

¹⁰²Srov. ČINČERA, Jan. *Práce s hrou : pro profesionály*. Praha : Grada, 2007. s. 19.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Hlavním cílem výzkumu je analýza tematických okruhů a metod používaných k osobnostnímu rozvoji v DIS ve Fryštáku. Tato analýza tematických okruhů má zejména sloužit potřebám instruktorů Orientačních dnů a jejich spolupracovníkům. Cílem analýzy je zjistit, jakým způsobem jsou témata kurzů vybírána a nakolik výběr témat odpovídá požadavkům účastníků, jaké jsou preference jednotlivých témat a metod a jak účastníci kurzů tato témata a metody vnímají v závislosti na pohlaví, věku a typu školy.

Výzkumný problém vyplývá ze vztahu teoretické charakteristiky rozvoje osobnosti u žáků II. stupně základních škol a realizace tematických okruhů a metod používaných k rozvoji osobnosti. Z vývojových zvláštností účastníků OD můžeme usoudit, že určitá témata a metody budou pro žáka II. stupně atraktivnější, určité tematické okruhy a metody budou považovány za obohacující a jiné budou považovány za nedůležité. Z těchto poznatků stanovíme v následující podkapitole výzkumné otázky a hypotézy výzkumu.

5.1 Stanovení výzkumných otázek a hypotéz

Pro přehlednost budeme stanovovat výzkumné otázky a hypotézy v jednotlivých okruzích dle dotazníkových položek dohromady: výběr tématu, preference témat, postoje k tématům, postoje k metodám, přínos kurzu. Hypotézy uvádíme pouze v jedné formě (ve formě alternativních hypotéz HA) pro snazší porozumění toho, co danou hypotézou sledujeme.

Výběr tématu

VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- Vybírají si žáci téma sami nebo vybírá učitel?
- Pokud vybírá téma učitel, vybrali by si žáci stejné téma?

Preference témat

VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- Jaké je celkové průměrné pořadí jednotlivých témat?
- Které téma je nejvíce preferované v závislosti na pohlaví, věku, zřizovateli školy

a typu školy?

HYPOTÉZY

H1: Vypočítaná hodnota koeficientu korelace vypovídá o vztahu mezi pořadím četností realizovaných kurzů a aritmetickým průměrem celkového pozorovaného pořadí.

H2: Vypočítaná hodnota koeficientu korelace vypovídá o vztahu mezi aritmetickým průměrem pořadí mužů a žen.

H3: Vypočítaná hodnota koeficientu korelace vypovídá o vztahu mezi aritmetickým průměrem pořadí státních a církevních škol.

H4: Vypočítaná hodnota koeficientu korelace vypovídá o vztahu mezi aritmetickým průměrem pořadí základních škol a gymnázií.

H5: Vypočítané hodnoty koeficientu korelace vypovídají o bližším vztahu mezi aritmetickými průměry pořadí navazujících ročníků.

Postoje k tématům

VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- Jaký je zájem žáků o jednotlivá témata?
- Která témata jsou dle žáků pro ně přínosná?
- Která témata se žáků dle jejich názoru netýkají?

Postoje k metodám

VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- Které metody žáky nejvíce baví?
- Které metody považují žáci za jim blízké?
- Které metody žáky nezajímají?

Přínos kurzu

VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- Co považují žáci za největší přínos kurzu?
- Jaký je charakter odpovědí na otázku, zda chtějí napsat něco víc?

6 METODOLOGIE VÝZKUMU

6.1 Výzkumný soubor

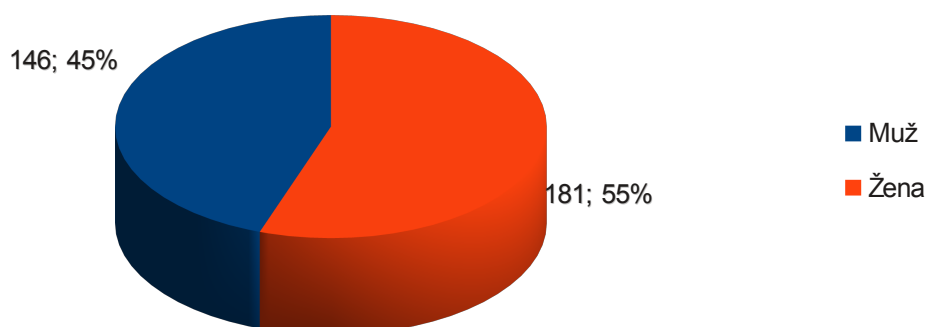
Zkoumanou skupinou našeho výzkumu jsou účastníci Orientačních dnů v DIS ve Fryštáku. Vzorek byl omezen na žáky II. stupně základní školy, kteří se zúčastnili kurzů OD. Dále byl soubor zúžen na účastníky kurzů, při kterých byla realizována vybraná témata a nejednalo se pouze o třídní výlety. Výzkum se konal od března 2012 do dubna 2013 a zúčastnilo se ho celkem 341 žáků těchto škol Zlínského (287 respondentů; 84%) a Jihomoravského (54 respondentů; 16%) kraje:

- ZŠ Valašské Klobouky,
- ZŠ Kostelec u Holešova,
- ZŠ Trávníky Vsetín,
- GJŠ Zlín,
- ZŠ Vyhlídka Valašské Meziříčí,
- ZŠ Salvator Valašské Meziříčí,
- ZŠ M.Kudeříkové Strážnice,
- ZŠ Integra Vsetín,
- ZŠ Bělotín,
- ZŠ Veselí nad Moravou a
- ZŠ Brno Waldorf.

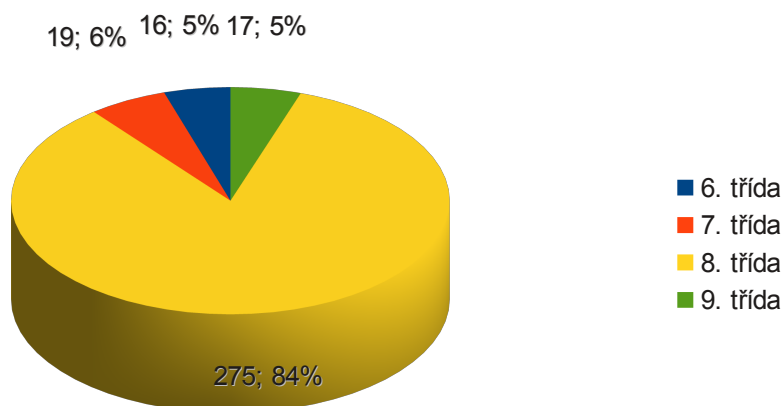
Z počtu 341 respondentů nesprávně vyplnilo dotazník celkem 14 respondentů. Budeme pracovat pouze s korektními dotazníky jejichž počet je 327. Z následujících grafů a tabulek můžeme vyčíst charakteristiku výzkumného souboru: zastoupení pohlaví, tříd a škol ve výzkumném souboru.

Ze správně vyplněných dotazníků bylo celkem 146 respondentů ženského pohlaví a 181 respondentů mužského pohlaví (Graf 1). Největší část respondentů v rámci ročníků tvoří osmé třídy, což odpovídá reálnému obsazení kurzů během roku. Ostatní ročníky jsou zastoupeny vždy jednou třídou (Graf 2).

Graf 1: Pohlaví respondentů

Graf 2: Zastoupení ročníků

V Tabulce 1 a v Tabulce 2 můžeme pozorovat poměr žáků dle zřizovatele školy a dle typu školy. Výzkumu se zúčastnili žáci jedenácti škol z toho dvě školy církevní a devět škol státních. Deset škol našeho výzkumu jsou školy základní a jedna škola je gymnázium zastoupené dvěma třídami.

Tabulka 1: Poměr škol dle zřizovatele

Církevní školy	Státní školy
80 respondentů (24%)	247 respondentů (76%)

Tabulka 2: Poměr škol dle typu školy

Základní školy	Gymnázia
276 respondentů (84%)	51 respondentů (16%)

Údaje o pohlaví, ročnících, zřizovateli a typu školy budeme využívat při analýze preferencí tematických okruhů a metod. Nyní máme charakterizován výzkumný soubor a budeme se věnovat metodě použité při sběru a zpracování dat.

6.2 *Metoda výzkumu*

Jelikož se v kvantitativně orientovaných výzkumech zpravidla jedná o velké množství dat, které chceme od rozsáhlého výzkumného souboru získat, zvolili jsme pro získávání údajů metodu dotazníku.¹⁰³

Dotazníkové šetření bylo anonymní, realizované za pomoci instruktorů, kteří byli seznámeni s pokyny pro zadávání dotazníku (Příloha 7). Při zadávání dotazníků byla společně s dotazníky respondentům k dispozici legenda k jednotlivým tématům, z důvodu toho, že názvy témat jsou pouze ilustrační a nelze z nich vyčíst celý obsah tématu (Příloha 8). Dotazník má čtyři základní části a je zpracován tak, aby jeho grafika byla pro respondenty atraktivní (Příloha 9).

První částí je hlavička, ve které respondenty žádáme o pomoc s výzkumem týkajícím se Orientačních dnů a seznamujeme je s pokyny pro vyplnění dotazníku (anonymita, způsob odpovídání). Druhá část zjišťující fakta obsahuje položky dotazující se na základní údaje o respondentovi, mezi které patří pohlaví, téma absolvovaného kurzu, třída a škola. Nejdůležitější část tvoří celkem sedm položek zjišťujících mínění a postoje, které se týkají tematických okruhů a metod kurzů Orientačních dnů.

Použili jsme otázky uzavřené polytomické pro zkoumání výběru tématu, otázku škálovou pro zjištění preferencí jednotlivých témat a posuzovací škály pro analýzu postojů k jednotlivým okruhům témat a k metodám. Otázku polouzavřenou polytomickou s možností doplnění jsme použili pro posouzení přínosnosti kurzu. Poslední otázka je otevřená a dává respondentům možnost napsat něco více, co se například v dotazníku neobjevilo. Tato otázka byla následně kategorizována do pěti kategorií: odpověď pozitivní, odpověď pozitivní s připomínkou, odpověď neutrální, odpověď negativní a nevyplnil.¹⁰⁴

Poslední částí dotazníku je poděkování respondentům za jejich spolupráci.

6.3 *Průběh výzkumu*

V první řadě jsme stanovili, co chceme zkoumat. Následně byly vytvořeny otázky a zpracovány do přijatelné podoby dle zásad pro správné dotazování respondentů

103 CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu : základy kvantitativního výzkumu*. Praha : Grada, 2007. s. 39.

104 CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu : základy kvantitativního výzkumu*. Praha : Grada, 2007. s. 166-167.

v dotaznících. Následně byl dotazník prověřen v předvýzkumu. Ukázalo se, že dotazník je srozumitelný a žáci neměli problém s pochopením dotazů a jeho vyplněním. Vznikla finální verze dotazníku, která byla využívána pro sběr dat. Dotazníky byly zadávány v závěru kurzu Orientačních dnů v rámci bloku hodnocení kurzu, kdy účastníci bývají v dobrém rozpoložení a dobře motivováni instruktory k reflektivní činnosti.

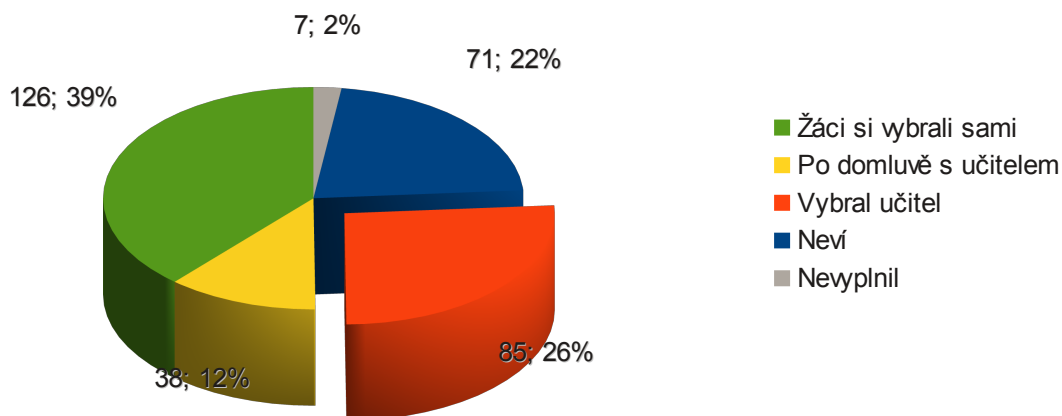
6.4 Výsledky výzkumu

V následující části uvedeme výsledky výzkumu, rozdělené do jednotlivých okruhů jak bylo uvedeno v podkapitole Stanovení výzkumných otázek a hypotéz. V jednotlivých okruzích zodpovíme výzkumné otázky, potvrdíme nebo vyvrátíme hypotézy a interpretujeme pozorované výsledky. V uvedených grafech a tabulkách budeme používat zkrácené názvy pro jednotlivá témata podle následujícího klíče: Sám sobě přítelem a rádcem – SEBEPOZNÁNÍ, Sním až přijde on, mého srdce šampión! – VZTAHY, Věřím, tedy jsem! – VÍRA, Bez trávy, cigaret a piva? No, vy jste se zbláznili! – ZÁVISLOSTI, Nevěřím ti, protože tě neznám! – MULTIKULTURA, Moje třída, moje parta! – KOLEKTIV, Co z tebe jednou bude? – BUDOUCNOST.

Výběr tématu

V této oblasti jsme se zabývali způsobem výběru tématu pro zaměření kurzu. V případě, že téma vybral učitel, zajímáme se o to, zda žáci s tímto výběrem souhlasí.

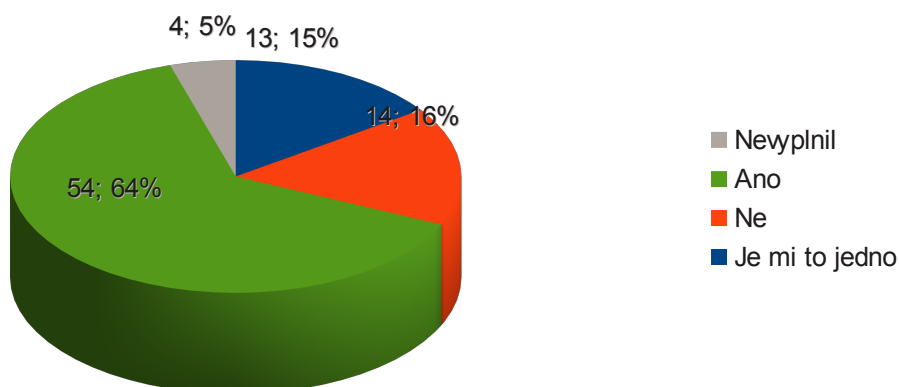
Graf 3: Způsob výběru tématu

Z uvedeného Grafu 3 vyplývají odpovědi na první výzkumnou otázku. Je patrné, že z největší části (39%) si respondenti vybírají téma sami. Po domluvě s učitelem si téma zvolilo 12% žáků. Můžeme říci, že na výběru tématu se podílí žáci v 51% případů. V grafu

máme oddělenou část diagramu, který zobrazuje 26% respondentů, kterým bylo téma vybráno učitelem. Tato červeně zbarvená část je upřesněna v následujícím Grafu 4, jelikož nás zajímá, zda žáci s tímto rozhodnutím učitele souhlasí.

Graf 4: Souhlas s výběrem učitele

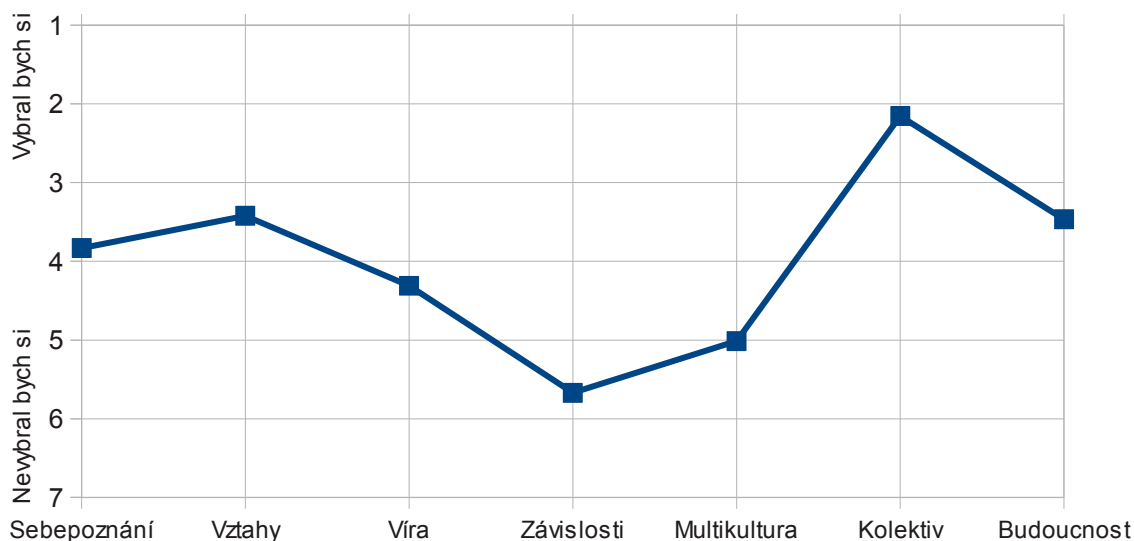
V případě výběru tématu učitelem můžeme tvrdit, že žáci jsou ze 64 % s tímto rozhodnutím ztotožnění a vybrali by stejně. Žáků nespokojených s výběrem tématu je 16%. Pokud tento výsledek zapracujeme do předchozího výsledku, vyjde nám, že žáků nespokojených s tématem jejich kurzu je 3,64%.

Preference témat

V první části uvedeme celkové výsledky preferencí jednotlivých témat (Graf 5). V další části uvedeme výsledky výzkumu týkající se preferencí témat respondentů v závislosti na určitých proměnných (Graf 6 – Graf 9), kterými jsou pohlaví (muž/žena), věk (6.-9. ročník), zřizovatel školy (státní/církevní škola) a typ školy (základní škola/gymnázium). V druhé části se budeme zabývat hypotézami stanovenými pro tento okruh preferencí témat a pomocí výpočtů hypotézy ověříme.

Výsledky jsou vždy prezentovány grafem a následně tabulkou s hodnotami aritmetických průměrů z důvodu toho, že v grafech by čísla splývala a nebyla přehledná. Z těchto dat jsou vypočítávány hodnoty Pearsonova koeficientu korelace (r_s) a koeficient determinace (r_s^2) v tabulkách.

Graf 5: Aritmetický průměr preferencí témat celkově

V Grafu 5 pozorujeme pořadí aritmetických průměrů preferencí tématických celků. Odpověď na výzkumnou otázku, jaké jsou preference jednotlivých témat, je následující: Kolektiv, Budoucnost, Vztahy, Sebepoznání, Víra, Multikultura, Závislosti. Hodnoty průměrů můžeme vyčíst z následující Tabulky 3.

Tabulka 3: Srovnání pořadí počtu uskutečněných kurzů s pozorovaným pořadím

	Sebepoznání	Vztahy	Víra	Závislosti	Multikultura	Kolektiv	Budoucnost
Uskutečněné kurzy	1	7	0	2	0	9	4
Pořadí	4	2	6,5	5	6,5	1	3
Pozorované pořadí	3,8	3,4	4,3	5,7	5,0	2,2	3,5

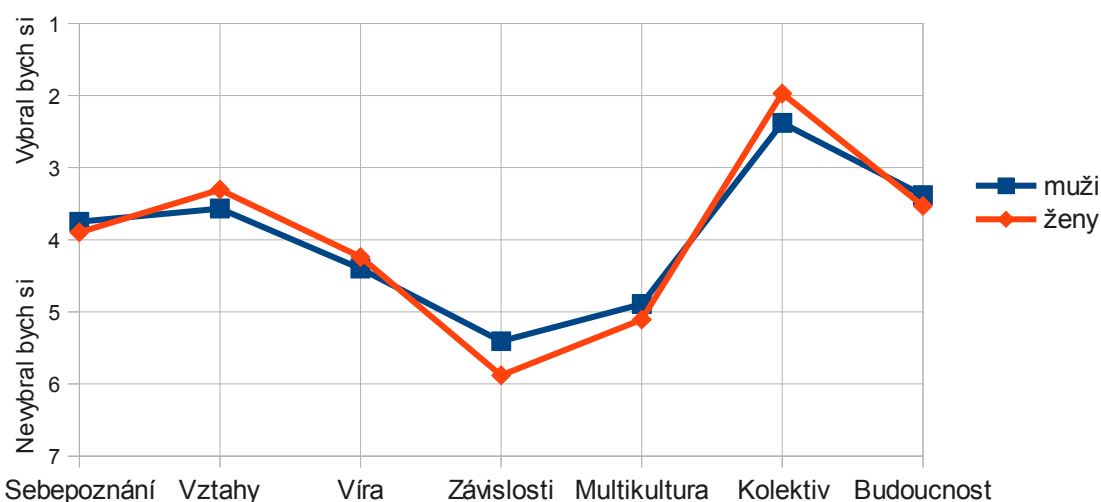
Tabulka 4: Pearsonův koeficient korelace pořadí počtu uskutečněných kurzů s pozorovaným pořadím

r_p	0,82
r_p^2	68,0%

Tabulka 4 uvádí hodnotu Pearsonova koeficientu korelace 0,82 pro pořadí uskutečněných kurzů s pozorovaným pořadím respondentů. Vidíme, že hodnota korelace je celkem vysoká, tedy jednotlivá množství uskutečněných témat odpovídají preferencím témat jejich účastníků.

Nyní se zaměříme na jednotlivé proměnné, podle kterých budeme stanovovat pořadí. Jsou jimi: pohlaví, věk, zřizovatel školy a typ školy. Začneme preferencemi témat v závislosti na pohlaví. Preference u obou pohlaví, jak napovídá Graf 6, se sobě velmi blíží. Ovšem dívky více upřednostňují téma týkající se vztahů, lásky, partnerství a téma budování a stmelování kolektivu. Naopak o témata závislostí jeví mnohem menší zájem než chlapi.

Graf 6: Preference témat dle pohlaví

Tabulka 5: Aritmetický průměr preferencí témat dle pohlaví

	Sebepoznání	Vztahy	Víra	Závislosti	Multikultura	Kolektiv	Budoucnost
Muži	3,75	3,57	4,40	5,41	4,89	2,38	3,38
Ženy	3,90	3,31	4,24	5,88	5,11	1,97	3,53

Tabulka 6: Pearsonův koeficient korelace aritmetických průměrů - pohlaví

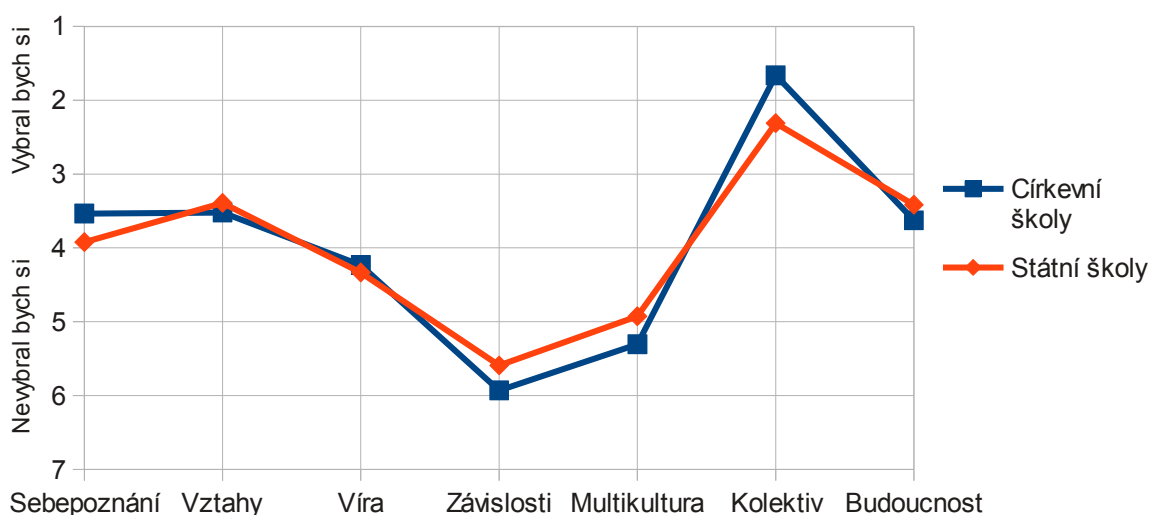
r_p	0,99
r_p^2	97,6%

Jak můžeme vidět v Grafu 6, obě křivky se sobě velmi přibližují. Proto jsme porovnali pořadí obou pohlaví pomocí Pearsonova koeficientu korelace. Výsledkem je hodnota 0,99, která vypovídá o velmi těsném vztahu. Koeficient determinace říká, že v 97,6% odpovídají hodnoty průměru mužů hodnotám průměru žen a v necelých 3% se pořadí žen a mužů odlišuje. Přijímáme alternativní hypotézu a vypočítaná hodnota koeficientu korelace vypovídá o vztahu mezi aritmetickým průměrem pořadí mužů a žen, kdy tento vztah je prakticky totožný. Závislost mezi těmito pořadími můžeme považovat

téměř za funkční závislost.

V další části uvedeme výsledky výzkumu pro proměnnou Zřizovatel školy. Zkoumán byl vztah preferencí církevních a státních škol. Z výsledků vyplývá, že preference státních škol se pohybují více kolem průměru, zatímco u církevních škol sledujeme větší rozdíly preferencí jednotlivých témat. Církevní školy více preferují téma sebepoznání a sebepřijetí a téma zaměřené na třídní kolektiv. U státních škol pozorujeme vyšší zájem o téma závislosti na návykových látkách, multikulturality a vyšší zájem o téma budoucnost (Graf 7). S koeficientem korelace je to obdobné jako u předchozí hypotézy. Přijímáme hypotézu alternativní a vypočítaná hodnota koeficientu korelace vypovídá o vztahu mezi aritmetickým průměrem pořadí státních a církevních škol (Tabulka 7).

Graf 7: Preference témat dle zřizovatele

Tabulka 7: Aritmetický průměr preferencí témat dle zřizovatele

	Sebepoznání	Vztahy	Víra	Závislosti	Multikultura	Kolektiv	Budoucnost
Církevní školy	3,53	3,53	4,23	5,93	5,31	1,66	3,63
Státní školy	3,92	3,39	4,33	5,59	4,93	2,31	3,42

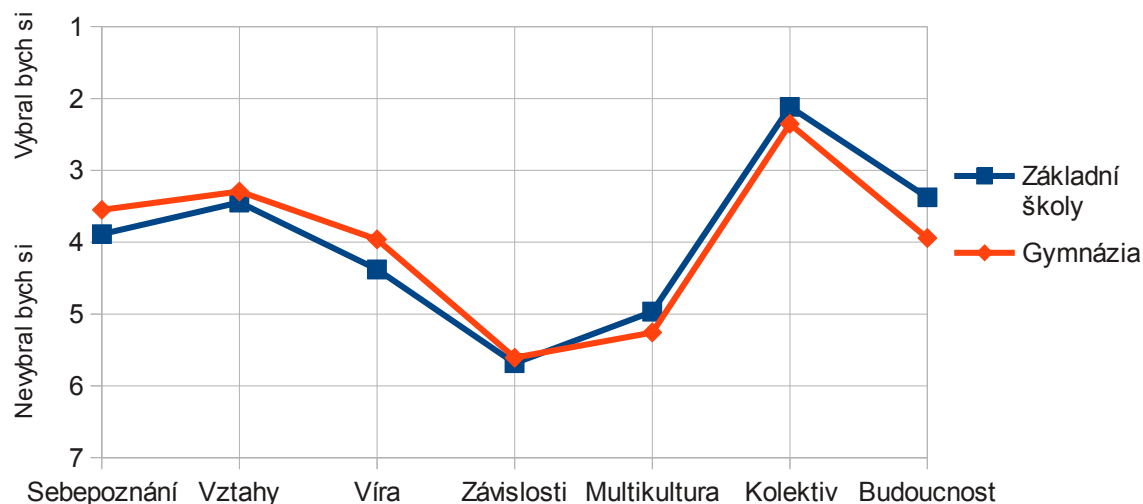
Tabulka 8: Pearsonův koeficient korelace aritmetických průměrů - zřizovatel

r_p	0,98
r_p^2	96,1%

Pokračujeme srovnáním preferencí jednotlivých témat u žáků II. stupně základních škol (6.-8. třída) a žáků osmiletého gymnázia (Prima – Kvarta). V Grafu 8 se u tématu

závislosti na návykových látkách hodnoty shodují. U gymnázií sledujeme větší zájem o témata sebepoznání a víry. Naopak zájem o téma budoucnost je pozorován vyšší u základních škol.

Graf 8: Preference témat dle typu školy

Tabulka 9: Aritmetický průměr preferencí témat dle typu školy

	Sebeoznání	Vztahy	Víra	Závislosti	Multikultura	Kolektiv	Budoucnost
Základní školy	3,89	3,45	4,38	5,68	4,97	2,12	3,37
Gymnázia	3,55	3,29	3,96	5,61	5,25	2,35	3,94

Tabulka 10: Pearsonův koeficient korelace aritmetických průměrů – typ školy

r_p	0,95
r_p^2	97,5%

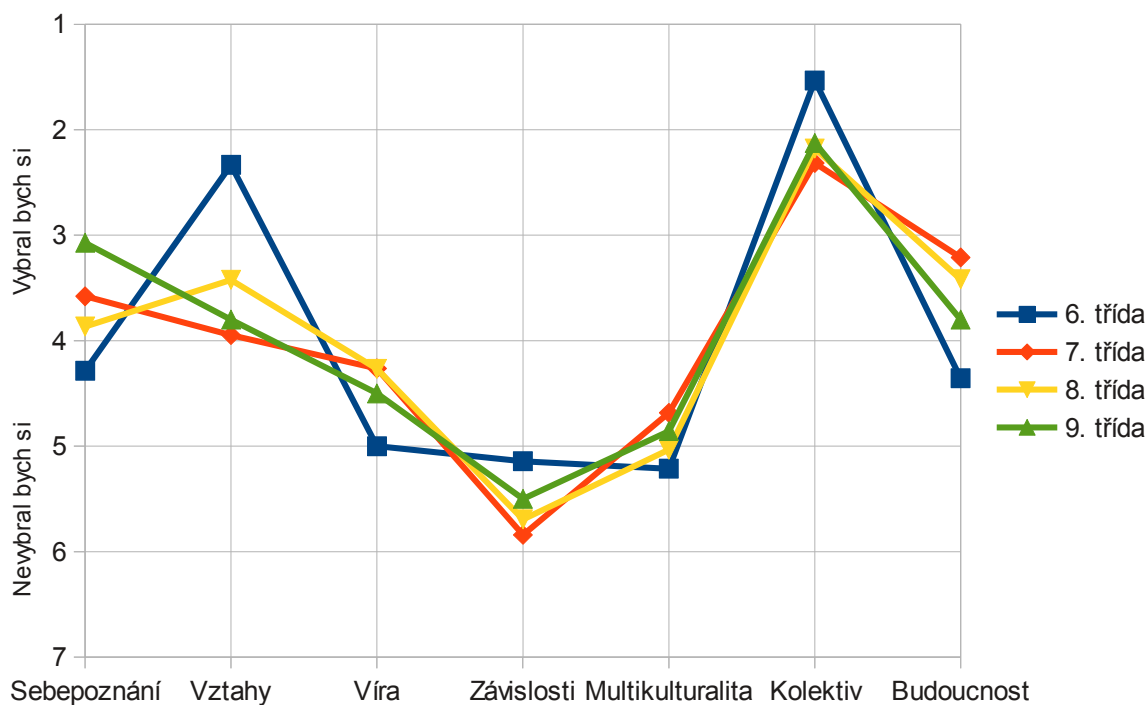
V případě třetí hypotézy tohoto okruhu opět volíme hypotézu alternativní s korelačním koeficientem 0,95, který vypovídá o velmi vysoké závislosti. Vypočítaná hodnota koeficientu korelace vypovídá o velmi těsném vztahu mezi aritmetickým průměrem pořadí základních škol a gymnázií.

Dostáváme se ke konci výzkumné otázky a k poslední proměnné kterou je ročník respondentů. Z důvodu malého počtu respondentů v určitých ročnících nejsme schopni odhadnout reliabilitu měření, ale i přesto tyto výsledky uvádíme (Graf 9). Nejvíce si můžeme povšimnout extrémních hodnot u 6. ročníku. Tento ročník absolvoval kurz s tématy Vztahy a Kolektiv, což je patrné z jejich preferencí uvedených v dotazníku.

Preference témat dle ročníků je jedna z oblastí, která se může dále rozvíjet a ve které vidíme potenciál výzkumu.

Všechny ročníky se shodují na tom, že nejpreferovanější téma je téma budování a stmelování třídního kolektivu. O téma sebepoznání mají největší zájem žáci 9. třídy, naopak nejméně by si jej vybrali žáci 6. třídy. U témat vztahů, víry, závislosti a multikultury se žáci 7., 8. a 9. třídy téměř shodují. Za nejméně zajímavé téma, tedy takové, které by si nevybrali pro kurz, považují téma závislosti na návykových látkách. Žáci 6. třídy zvolili za nejméně lákavé téma multikulturality. U tématu, týkajícího se budoucnosti sledujeme, že nejvíce zajímá žáky 7. třídy, následně 8., 9. a 6. třída uvádí ze všech ročníků toto téma na nejnižší pozici.

Graf 9: Preference dle ročníků

Tabulka 11 představuje hodnoty aritmetických průměrů preferencí jednotlivých ročníků. Jednotlivá pořadí jsme analyzovali pomocí Pearsonova koeficientu korelace, vždy navazující ročníky dohromady a 6. s 9. ročníkem.

Tabulka 11: Aritmetický průměr preferencí témat dle ročníků

	Sebepoznání	Vztahy	Víra	Závislosti	Multikultura	Kolektiv	Budoucnost
6. třída	4,29	2,33	5,00	5,14	5,21	1,53	4,36
7. třída	3,58	3,95	4,26	5,84	4,68	2,32	3,21
8. třída	3,87	3,42	4,27	5,70	5,03	2,18	3,42
9. třída	3,07	3,80	4,50	5,50	4,86	2,13	3,80

Tabulka 12: Pearsonův koeficient korelace aritmetických průměrů – ročníky

	r_p	r_p^2
6.-7. třída	0,71	50,9%
7.-8. třída	0,96	93,0%
8.-9. třída	0,93	87,3%
6.-9. třída	0,79	62,8%

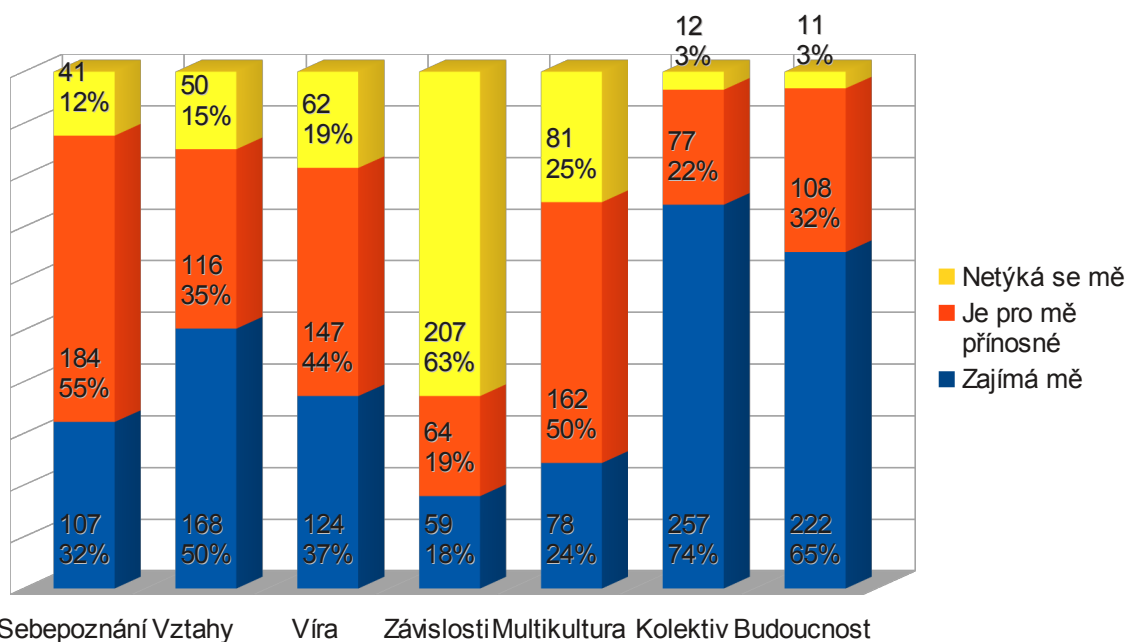
Výsledky říkají, že vypočítané hodnoty koeficientu korelace vypovídají o bližším vztahu mezi aritmetickými průměry pořadí navazujících ročníků. Přijímáme alternativní hypotézu a nyní interpretujeme hodnoty Pearsonova koeficientu a koeficientu determinace. Hodnota koeficientu korelace pro 6. a 7. ročník vypovídá o střední závislosti mezi těmito jevy. Můžeme říci, že mezi průměrným pořadím 6. a 7. ročníků je znatelně větší rozdíl. V případě závislosti všech dalších navazujících ročníků (7. a 8. třída; 8. a 9. třída) se jedná o velmi vysokou závislost. Při srovnání 6. a 9. třídy má Pearsonův koeficient korelace hodnotu 0,79, tato hodnota je menší než u předešlých ročníků, kromě 6. třídy. Koeficient determinace značí, že pořadí 6. a 9. ročníků se neshodují z 37,2%.

Postoje k tématům

Nyní představíme výsledky okruhu Postoje k tématům a zodpovíme všechny výzkumné otázky. První otázkou je zájem respondentů o daná témata. Poměry hodnot u zájmu o téma v Grafu 10 a aritmetických průměrů uvedených v Grafu 5 si téměř odpovídají. Dle zájmu o téma jsou témata seřazena od nejzajímavějšího takto: Kolektiv, Budoucnost, Vztahy, Víra, Sebepoznání, Multikultura a Závislosti. Dále se podíváme na to, zda respondenti považují téma za přínosné pro ně samotné. Za nejpřínosnější je označeno

téma Sebepoznání (55%), následně Multikultura (50%) a poté Víra (44%). Tato oblast je první ve které tato témata spíše vynikají. Nejmenší osobní přínos je označen u Závislosti a Kolektivu. Třetí postoj pak označuje, nakolik si respondenti myslí, že se jich téma netýká. Nejvíce odpovědí tohoto typu sledujeme u tématu Závislosti, další témata jsou v pozadí.

Graf 10: Postoje k tématům (v %)

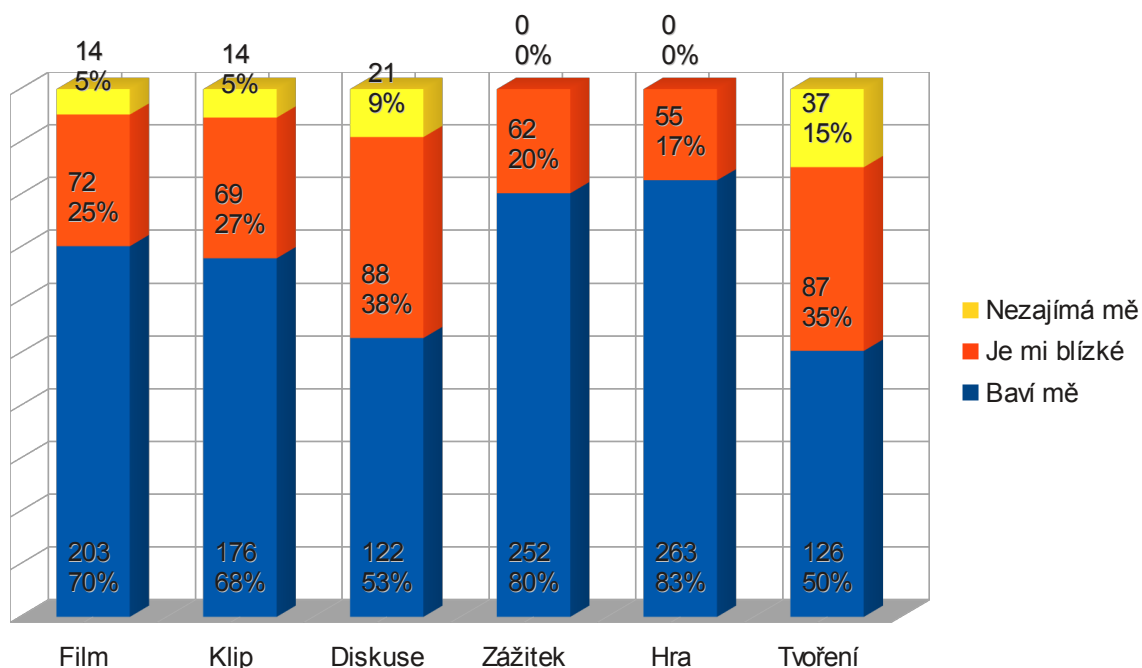

Metody

Podobně jako u předchozí části, budeme nyní opět interpretovat data zkoumající postoje respondentů, nyní se však budeme zajímat o metody. Postupně představíme výsledky, jenž nám poukáží na to, které metody žáky nejvíce baví, které metody považují žáci za jim blízké a které metody žáky nezajímají (Graf 11).

Respondenti označili za metody, které je nejvíce baví, Hru (83%) a Zážitek (80%). Nejméně se přiklání k Tvoření (50%) a Diskusi (53%). V další kategorii je tomu naopak – metody Diskuse (38%) a Tvoření (35%) jsou považovány za blízké. Metody Klip a Film se v obou případech drží uprostřed a výsledky jsou také v obou případech podobné. Postoje ke Klipu a k Filmu se liší pouze asi ve 2% respondentů.

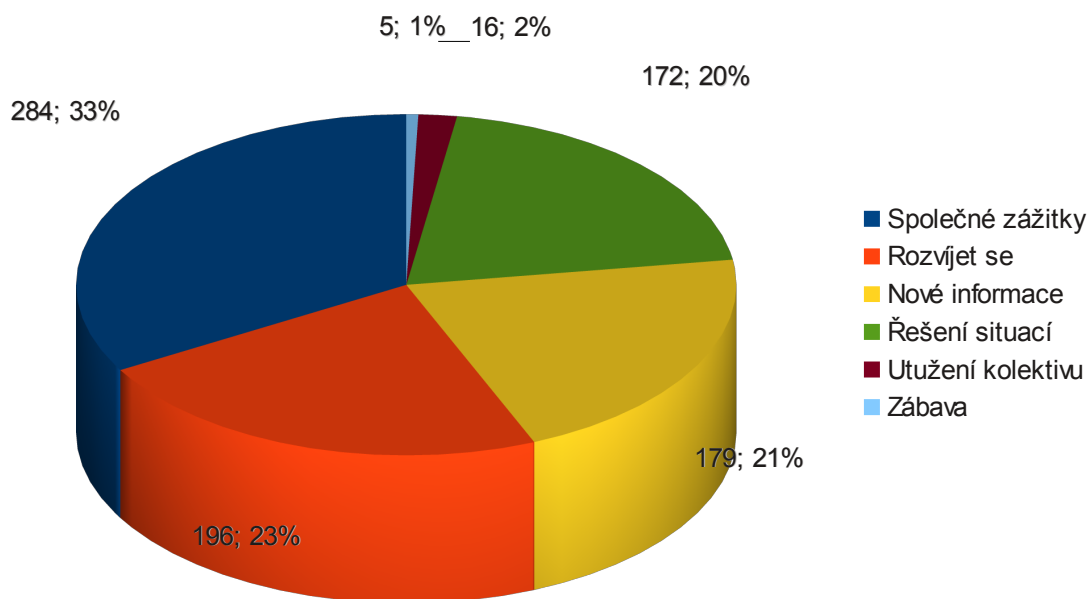
Graf 11: Postoje k metodám(v %)

Přínos kurzu

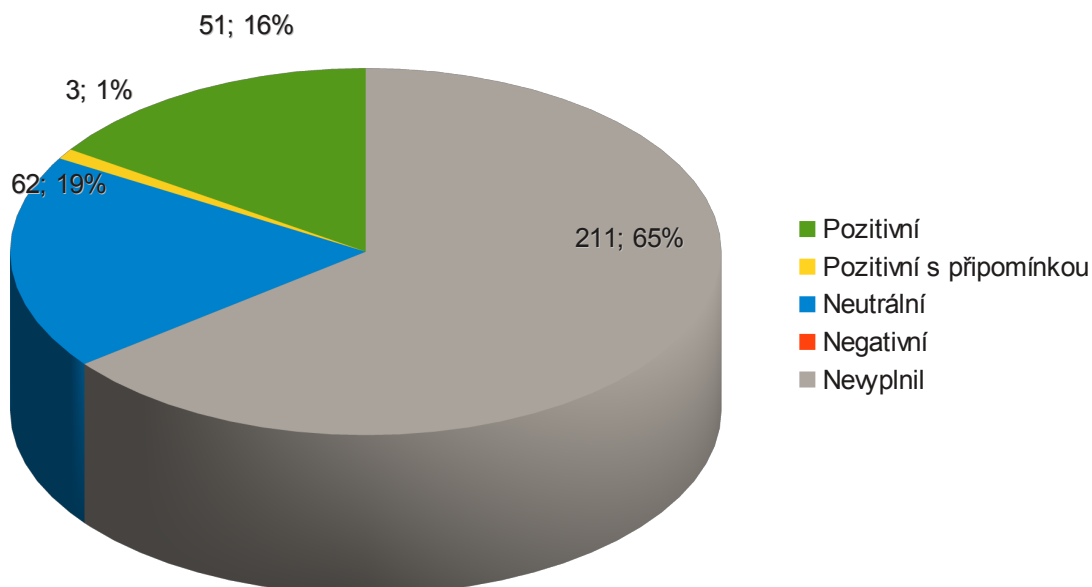
Předposlední otázka se zaměřuje na zmapování toho, jaký vnímají v kurzech přínos pro sebe. Definovány byly 4 kategorie: společné zážitky; rozvíjet se, někam se posunout; nové informace a řešení různých situací. Položka v dotazníku byla polouzavřená a v části jiné respondenti psali další přínosy, které bylo možno kategorizovat do skupin utužení kolektivu a zábava (viz. Graf 12). Největší procento odpovědí tvořila odpověď s přínosem společných zážitků (33%), ostatní předem definované odpovědi byly zastoupeny v podobných četnostech, kdy každá odpověď tvořila asi 20%.

Graf 12: Přínos kurzu

V závěru dotazníku jsme respondentům položili otázku, zda chtějí napsat něco více. Tato položka reflektuje celkový dojem a poskytuje možnost doplnit informace, na které v dotazníku nebylo dotázáno. 65% respondentů tuto možnost nevyužilo a 19% tvoří odpověď neutrální, nejčastěji odpověď „Ne“. Zbývající procento zastává odpověď pozitivní nebo pozitivní s připomínkou, dohromady 17%. Negativní reakce se nevyskytla ani jednou.

Graf 13: Doplnění

6.5 Závěrečná diskuse

Můžeme říci, že v určitých částech výzkum odpovídal očekávaným výsledkům, zvláště na základě poznatků a zkušeností z realizace kurzů a jednotlivých tematických okruhů pomocí různých metod. Na straně druhé jsou výsledky plné nových a zajímavých informací, které mohou sloužit pro účely Orientačních dnů.

V první řadě bychom se zastavili u způsobu výběru tématu. Žáci si dle výsledků výzkumu vybírají téma kurzu sami, popř. s rozhodnutím učitele souhlasí. Pouze necelá 4% respondentů byla s tématem kurzu nespokojena. Je třeba brát v potaz, že mladý člověk by měl být v rámci osobnostního rozvoje rozvíjen všestranně a proto je spíše ku prospěchu věci nevybírat pouze nejoblíbenější a nejpreferovanější témata. Záleží na tom, jak atraktivně téma bude zpracováno. Je možné aplikovat model méně atraktivní téma – více atraktivní metoda a naopak.

Podle počtu témat nejčastěji realizovaných v rámci kurzů jsme mohli odhadovat celkové pořadí, které se, jak se zdá, z výsledků potvrdilo. Nejpreferovanějším tématem se ve všech směrech stalo téma zaměřené na budování, stmelení a fungování třídního kolektivu. Toto téma se částečně promítá do všech kurzů, což je dáno charakterem akce – aktivní třídní pobyt pro třídní kolektivy (viz. kap. 1.3.2 Charakteristika). Dalším v pořadí na žebříčku oblíbenosti je téma vztahů, lásky, partnerství a sexuality. Tato preference je určena zejména jejich věkem, obdobím dospívání. Nastupuje puberta, s ní řada změn a zájem o druhé pohlaví roste (viz. kap. 3.2.2 Cesta k druhým). Hledání vlastní identity probíhá jak za pomoci vrstevnické skupiny a vztahů, tak prostřednictvím sebepoznání a sebezpřijetí. Témata týkající se multikultury, závislosti a víry nejsou příliš v oblibě. Můžeme se domnívat, že tato témata nejsou pro žáky, dle jejich názoru, aktuální (viz. kap. 3.1 Témata z pohledu sociologie a psychologie). Zajímavé je pak srovnání toho, co mladí mají rádi, co je baví a co považují za přínosné. Mladé baví vrstevníci, kolektiv, navazování vztahů, plánování budoucnosti apod. Nicméně za přínosná, považují témata úplně jiná. Na prvním místě je sebepoznání, jako porozumění sám sobě, tvořící nezbytnou základnu pro život. Dále je to multikulturalita, jako poznávání odlišností a jednoty napříč národy a kulturami. A ve třetí řadě je to víra, která je pro mnohé oblastí zatím zcela neprobádanou. Nejvíce zarážející je, že studenti uvádí, že téma závislosti na návykových látkách je nezajímavé, nebaví a vůbec se jich netýká. Přitom právě mládež v období dospívání je jednou z rizikových skupin v oblasti drog (viz. kap. 2.2.2 Rozvoj osobnosti). Máme mnoho

případů, kdy jedna škola posílá své třídy na kurzy každý rok, a tak by bylo nejvhodnější realizovat jak témata pro ně atraktivní, tak témata, která sami označili jako přínosná.

Při analýze metod jsme zjistili, že žáci upřednostňují metody aktivní před metodami spíše pasivními. K aktivnímu průběhu kurzu totiž hry a zážitky patří. Mnozí žáci se však mohou najít v kreativních nebo diskusních aktivitách. Tyto aktivity vyžadují více zapojení zejména mentálního, proto nebývají prvoplánově oblíbené. Avšak jak respondenti uvedli, obě tyto metody jsou jim blízké. Film a klip obstály ve výzkumu celkem podobně. U těchto metod zejména záleží na vhodně zvoleném způsobu jejich využití během programu. To vše může účastníkům přinést nové zážitky, seberozvoj, nové informace z nejrůznějších oblastí, pomoc při řešení životních situací, utužení kolektivu nebo zábavu.

6.6 Příležitosti

V rámci našeho výzkumu můžeme pozorovat spoustu příležitostí, kam by se mohl výzkum rozvíjet. V první řadě by se jednalo o sběr dalších dotazníků z různých ročníků, abychom mohli vyvozovat závěry o preferencích a postojích v rámci jednotlivých ročníků. Jako druhou příležitost můžeme označit zmapování situace týkající se preferencí tématu závislosti. Zajímalo by nás proč si toto téma žáci nechtějí vybrat a proč jej považují za téma, které se jich netýká. Za další potenciální oblast výzkumu můžeme považovat výzkum preferencí témat a postojů k tématům a metodám nikoli u žáků, ale u pedagogů, vychovatelů nebo instruktorů. A následné srovnání těchto dvou pohledů.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo analyzovat tematické okruhy a metody užívané k osobnostnímu rozvoji v DIS ve Fryštáku. Seznámili jsme se se samotnými Orientačními dny, s jejich principy, cíli a fungováním. Jelikož je úkolem Orientačních dnů přispívat k osobnostnímu rozvoji mladých, probádali jsme osobnost mladého dospívajícího člověka a zaměřili se na jeho osobnostní rozvoj, který je velmi specifický, a pro budoucího dospělého člověka velmi důležitý. Pronikli jsme do mechanismů chování a postojů mladého člověka, který prochází velkými fyzickými, psychickými i duševními změnami.

Zabývali jsme se tematickými okruhy, které se týkají dnešní mládeže, a jejichž prostřednictvím se mohou účastníci kurzů osobnostně rozvíjet. Představili jsme způsob práce, čili metody používané v průběhu kurzů. Tímto jsme zakončili první část naší práce, která tvoří teoretickou základnu pro část výzkumnou.

Praktická část s sebou nesla velká očekávání. Pomocí dotazníkového šetření, jehož respondenty se stali účastníci kurzů osobnostního rozvoje, jsme po pečlivém zpracování dat a jejich analýze získali hodnotné výsledky. Osobním cílem autora bylo napsat takovou práci, která by mohla přispět kurzům Orientačních dnů jednak souhrnem teoretické části, ale zejména částí praktickou. Cíl se podařilo splnit a obě části mohou sloužit jako inspirace a východiska pro další realizaci kurzů Orientačních dnů. Vidíme ovšem ve výzkumu ještě velký potenciál, díky velkému poli působnosti, který by bylo dobré využít

SEZNAM LITERATURY

Monografie

1. BEZDĚK, František, SPÁČIL, František, HEFKOVÁ, Marta. *Interaktivní rozvoj klíčových kompetencí: Metodika a aktivity v průřezových tématech: osobnostní a sociální výchova a multikulturální výchova*. 1. vyd. Fryšták : Dům Ignáce Stuchlého, 2008. 140 s.
2. BOSCO, Giovanni. *Můj život pro mladé: Vzpomínky zakladatele salesiánů*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 232 s. ISBN 978-80-7367-247-8.
3. CARR-GREGG, Michael - SHALE, Erin. *Puberťáci a adolescenti : průvodce výchovou dospívajících*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010. 200 s. ISBN 978-80-7367-662-9.
4. ČAČKA, Otto. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. 3. vyd. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2002. 384 s. ISBN 80-7239-107-0.
5. ČINČERA, Jan. *Práce s hrou : pro profesionály*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007. 115 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1974-0.
6. Člověk v tísní (společnost). *Interkulturní vzdělávání : příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Praha : Lidové noviny, 2002. 84 s. ISBN 80-7106-614-1.
7. DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 1. vyd. Praha : Portál, 1997. 175 s. ISBN 80-7178-134-7.
8. Dům Ignáce Stuchlého. *Orientační dny: Rozvoj hodnotové orientace žáků pro udržitelný rozvoj: Základní školy*. 1. vyd. Fryšták : DIS SKM, 2012, s. 12.
9. FERRERO, Bruno. *Výchovávej jako Don Bosco*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007, 143 s. ISBN 978-80-7367-294-2.
10. FRANC, Daniel. ZOUNKOVÁ, Daniela. MARTIN, Andy. *Učení zážitkem a hrou : praktická příručka instruktora*. 1. vyd. Brno : Computer Press, 2007. 201 s. ISBN 978-80-251-1701-9.

11. FROMM, Erich. *Psychoanalýza a náboženství*. 1. vyd. Praha : Aurora, 2003. 124 s. ISBN 80-7299-066-7.
12. HARTL, Pavel - HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
13. HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Co je osobnost? : (příspěvek k hledání podstaty osobnosti)*. Praha : Academia, 1969. 76 s. Rozpravy Československé akademie věd.; roč. 79, seš. 2.
14. HERMAN, Marek. *Najděte si svého manžana: ...co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli...* 2. vyd. Olomouc : Hanex, 2008. 233 s. ISBN 978-80-7409-023-3.
15. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu : základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
16. Komunita Fryšták. *Výchovně-pastorační projekt komunity Fryšták*. 1. vyd. Fryšták : DIS SKM, 2008. 24 s.
17. KOPECKÝ, Jaroslav. *Tvé misie budou na severu*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 55 s. ISBN 978-80-7367-335-2.
18. LAZAROVÁ, B., KOLÁŘ, J. Osobnostní příprava studentů pedagogických oborů – příspěvek do sborníku. In *Sborník z konference Trendy v přípravě pedagogických pracovníků*. Brno : Konvoj, 2007. 201 s. ISBN 978-80-7302-133-7.
19. MARTÍNEK, Michael. *Orientační dny pro školní třídy: Nová forma pastorace mládeže v české církvi – vývoj, principy, zkušenosti*. Fryšták, 2001. 20 s.
20. MORGENSTERNOVÁ, Monika., ŠULOVÁ, Lenka. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2007. 218 s. ISBN 978-80-246-1361-1.
21. MOVSESIAN, Shushann. *Dospívání dívek*. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 128 s. ISBN 978-80-7367-213-3.
22. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha : Academia, 1995. 336 s. ISBN 80-200-0525-0.

23. PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.
24. PÁVKOVÁ, Jiřina et al. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 3. vyd. Praha : Portál, 2002. 221 s. ISBN 80-7178-711-6.
25. PELÁNEK, Radek. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 205 s. ISBN 978-80-7367-353-6.
26. PODLAHOVÁ, Libuše a Kol., *Žák sekundární školy 1*. Olomouc : VUP, 2008. 79 s. ISBN 978-80-244-3.
27. PŠENIČKA, Oldřich. *Sexuální výchova v rodině : radost být matkou a také otcem*. 2. vyd. Hradec Králové : Nakladatelství ATD, 1995. 310 s. ISBN 901524-3-0.
28. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem : vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha : Portál, 2006. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.
29. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti : obor v pohybu*. 6. vyd. Praha : Grada, 2010. 208 s. ISBN 978-80-247-3133-9.
30. SAK, Petr. *Proměny české mládeže : česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. 1. vyd. Praha : Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.
31. SMÉKAL, Vladimír – MACEK, Petr. *Utváření a vývoj osobnosti : psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. 1. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2002. 264 s. ISBN 80-85947-83-8.
32. MOSS, Peter. - CAMERON, Claire. *Social pedagogy and working with children and young people : where care and education meet*. 1. vyd. London ; Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2011. 221s. ISBN 978-1-84905-119-4.
33. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
34. VALIŠOVÁ, Alena. *Komunikace a vzájemné porozumění: hry pro dospívající*. 1. vyd. Praha : Grada, 2005. 138 s. ISBN 80-247-0842-6.
35. WRIGHT, Chris. *Životní problémy očima křesťanů: metodický materiál pro učitele*.

1. vyd. Praha : LUXPRESS, 2001. 143 s. ISBN 80-7130-096-9.

36. ZAPLETAL, Česlav. *Fryšták: Plán města*. Praha : Kartografie PRAHA, a.s., 2010.

37. ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice : [s praktickými ukázkami]*. 1. vyd. Praha : Grada, 2012. 155 s. ISBN 978-80-247-4100-0.

Internetové zdroje

38. HANÁKOVÁ, Markéta. Animace jako výchovná metoda. In: Studijní materiály [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: www.tf.jcu.cz/getfile/56cbd32c3754cf8b.

39. *Dům Ignáce Stuchlého SKM* [online]. 2013, 15.1.2013 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://frystak.sdb.cz/>

40. KAPLÁNEK, Michal. Pedagogika volného času. In: *Teologická fakulta Jihočeské univerzity* [online]. 2002 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/getfile/5a82b128624fd3ca>

41. *Mapy.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-03-05].

42. PCHWEB.CZ. *Oficiální stránky města Fryšták* [online]. 2010, 14.1.2013 [cit. 2013-01-14]. Dostupné z: <http://www.frystak.cz/>

Akademické práce

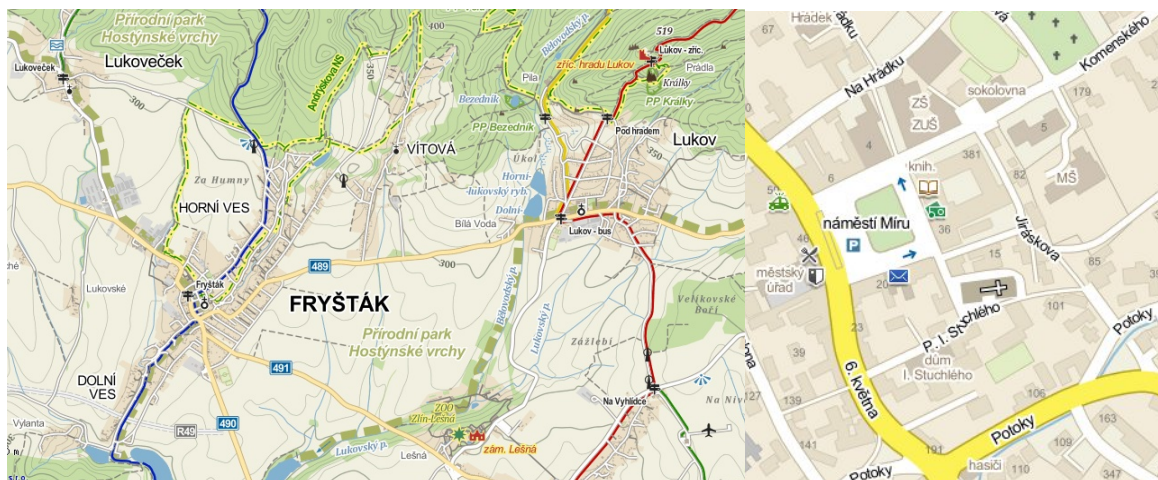
43. HEFKOVÁ, Marta. Interaktivní rozvoj klíčových kompetencí pro žáky II. stupně ZŠ. Olomouc, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Fakulta tělesné kultury.

44. MACÁK, Libor. *Výchovné metody používané v salesiánských střediscích mládeže v České republice*. České Budějovice, 2009. Dostupné z: theses.cz/id/ijdajv/downloadPraceContent_adipIdno_10414. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Michal Kaplánek.

45. OSOHA, Pavel. *Význam Orientačních dnů ve Fryštáku pro rozvoj klíčových kompetencí účastníků*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Mgr. Tomáš Čech, Ph.D.

PŘÍLOHY

Priloha 1: Mapa Fryštáku¹⁰⁵

Priloha 2: Dům Ignáce Stuchlého – vchod¹⁰⁶, – pohled od kostela¹⁰⁷

Priloha 3: Adresa¹⁰⁸

P. Ignáce Stuchlého 26/27
763 16 Fryšták
tel: + 420 577 911 065
dis@disfrystak.cz
frystak.sdb.cz

¹⁰⁵Fryšták. *Mapy.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://mapy.cz/s/6QNS>

¹⁰⁶Dům Ignáce Stuchlého. *Mapy.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://foto.mapy.cz/201833-dum-Ignace-Stuchleho>

¹⁰⁷Objekt DISu. *Dům Ignáce Stuchlého SKM* [online]. 2013, 15.1.2013 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://frystak.sdb.cz/>

¹⁰⁸Dům Ignáce Stuchlého SKM [online]. 2013, 15.1.2013 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://frystak.sdb.cz/>

Příloha 4: Ukázkový scénář kurzu *Orientačních dnů*

Datum: 1.1.2013

Vedení kurzu: Marie Nováková, Jan Novák

Pedagogický doprovod: Marie Nováková, Jan Novák

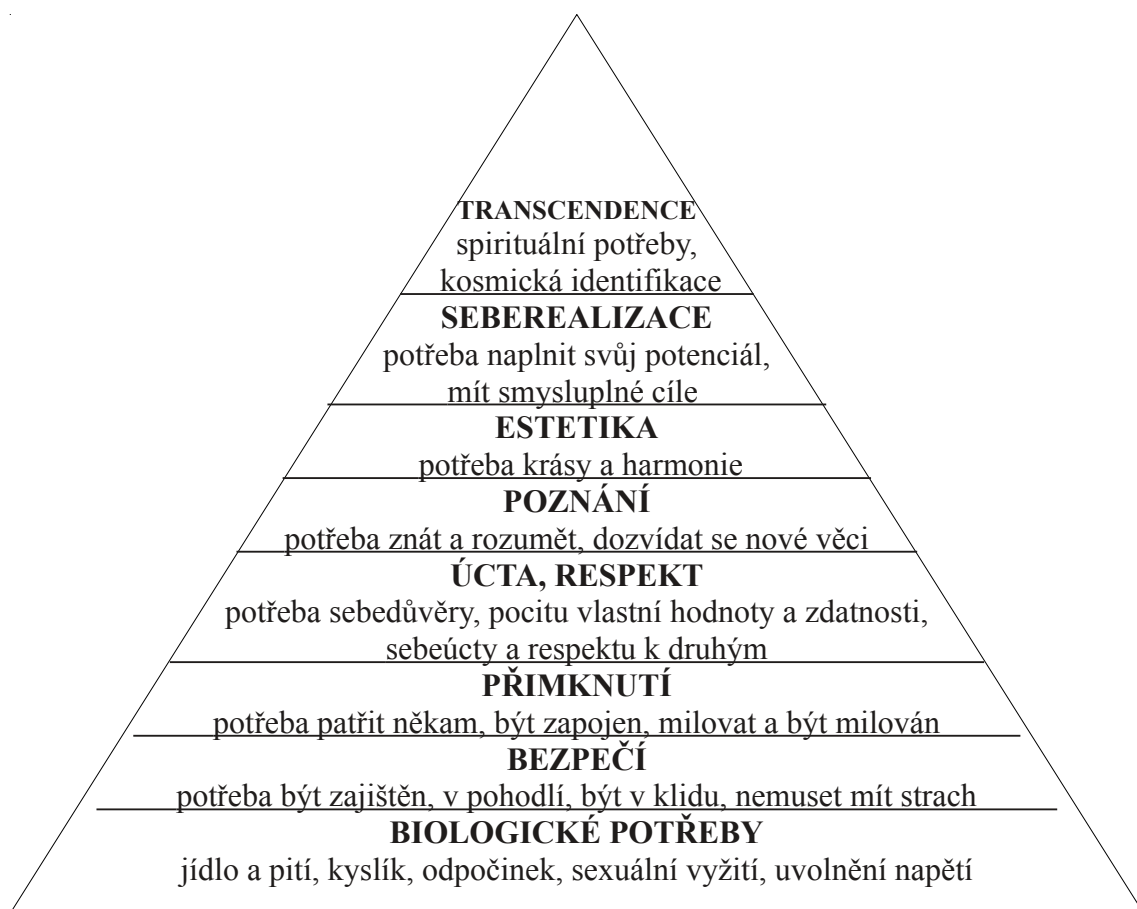
UKÁZKOVÝ SCÉNÁŘ KURZU ORIENTAČNÍCH DNŮ

Škola: Gymnázium Olomouc

Třída: Tercie A

DATUM	1. den	2. den	3. den
Téma kurzu/dne	SEBEPOZNÁNÍ	Přivítání do dne, rozcvička	Přivítání do dne, rozcvička
Dopoledne	Příjezd Přivítání Seznámení s objektem Seznámení se s účastníky Pravidla, informace Ubytování	Týmové hry Důležitá reflexe	Závěrečná aktivita Hodocení
Odpoledne	Pohybová aktivita Tvoření na téma	Pohybová aktivita se zaměřením na jedince Nabídka : (dobrovolnost) - stěna - slaňování - bedýnky - ateliér - zůstat na pokoji	Odjezd
Večer	Zábavný večer Zakončení dne	Diskusní aktivita Zakončení dne	

Příloha 5: Maslowova hierarchie potřeb¹⁰⁹

Příloha 6: Komfortní zóny¹¹⁰

¹⁰⁹ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti : obor v pohybu*. Praha : Grada, 2010. s. 111.
¹¹⁰ČINČERA, Jan. *Práce s hrou : pro profesionály*. Praha : Grada, 2007. s. 19.

Příloha 7: Dotazník

Orientační dny - Jaro 2012

- Milý/a účastníku/ce kurzu, prosím o pár minut k vyplnění tohoto dotazníku.
- Odpovědi budou anonymní a neexistuje špatná odpověď ;)
- Zvolenou odpověď označ křížkem.

1. Jakým způsobem bylo vybráno téma kurzu?

Vybrali jsem si sami. Po domluvě s učitelem. Vybral učitel Nevím

Pokud téma zvolil učitel, vybral by jsi stejné?

Ano Ne Je mi to jedno

2. Seřad' témata podle toho, které by sis vybral od 1 do 7 (1 - nejlepší, 7 - nejhorší).

... Sám sobě přítelům a rádcem.

... Sním až přijde on, mého srdce šampión!

... Věřím, tedy jsem!

... Bez trávy, cigaret a piva? No, vy jste se zbláznili!

... Nevěřím ti, protože tě neznám!

... Moje třída, moje parta!

... Co ze mě jednou bude?

3. Zakřížkuj podle toho co nejvíce odpovídá. (Možno i více odpovědí)

Sám sobě přítelům a rádcem.	☐	Zajímá mě	☐	Je pro mě přínosné	☐	Netýká se mě	☐
Sním až přijde on, mého srdce šampión!	☐		☐		☐		☐
Věřím, tedy jsem!	☐		☐		☐		☐
Bez trávy, cigaret a piva?	☐		☐		☐		☐
No, vy jste se zbláznili!	☐		☐		☐		☐
Nevěřím ti, protože tě neznám!	☐		☐		☐		☐
Moje třída, moje parta!	☐		☐		☐		☐
Co ze mě jednou bude?	☐		☐		☐		☐

Při kurzech používáme různé metody, jak to vidíš ty?

4. Zakřížkuj tak, jak to nejvíce odpovídá. (Možno i více odpovědí)

Baví mě	☐	Je mi blízké	☐	Hodí se k našemu tématu	☐	Nezajímá mě	☐
Film	☐		☐		☐		☐
Klip	☐		☐		☐		☐
Diskuse	☐		☐		☐		☐
Zážitek	☐		☐		☐		☐
Hra	☐		☐		☐		☐
Tvoření	☐		☐		☐		☐

stolci:
 třídy:
 témata:
 volba/kluk

5. Co ti kurz může dát?
 (můžeš zatřhnout víc možností)

- společné zážitky
- rozvíjet se, někde se posunout
- nové informace
- řešení různých situací
-

6. Chceš napsat něco víc? :)

Děky za spolupráci :)

H.

TÉMATÁ (AKTUÁLNÍ NABÍDKA)

1. SÁM SOBĚ PŘÍTELEM A RÁDCEM

(sebepoznání, sebepřijetí, komplexy)

2. SNÍM AŽ PŘÍDE ON, MÉHO SRDCE ŠAMPIÓN!

(láska, partnerství, muži x ženy)

3. VĚŘÍM, TEDY JSEM!

(smysl života, víra, Bůh, církve)

4. BEZ TRÁVY, CIGARET A PIVA? NO, VY TSTE SE ZBLÁZNILI!

(závislosti a jejich prevence)

5. NEVĚŘÍM TI, PROTOŽE TĚ NEZNÁM!

(rozdíly kultur, ras a náboženství)

6. MOJE TŘÍDA, MOJE PARTA!

(podpora dobrých vztahů v kolektivu třídy, komunikace, respekt...)

7. CO ZE MĚ JEDNOU BUDE?

(schopnosti, škola, zaměstnání, povolání)

